

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav pedagogiky a sociálních studií

Petra Hojdyszová

2. ročník – kombinované studium
obor: Řízení volnočasových aktivit

**VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE NA PŘÍKLADU SKAUTSKÉHO
ODDÍLU – SKAUTSKÉ PRINCIPY, IDEÁLY, METODY A JEJICH
UPLATŇOVÁNÍ VE VÝCHOVĚ**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. Mgr. Miroslav Dopita, Ph.D.

Olomouc
2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a užila jen uvedených pramenů a literatury.

V Českém Těšíně dne 16. dubna 2013

.....

Děkuji doc. Mgr. Miroslavu Dopitovi, Ph.D., za odborné mé vedení práce, velkou ochotu, trpělivost a také mu velmi děkuji, za poskytnutí cenných rad, které přispěly k vytvoření této diplomové práce.

OBSAH

Úvod.....	6
I Teoretická část.....	8
1. Skauting.....	8
1.1 Definice skautingu – podstata skautingu.....	8
1.2 Kořeny skautingu	12
1.3 Historie skautingu	13
1.4 Skautské poslání.....	16
1.5 Český skauting - Junák.....	18
1.6 Dílčí závěr	20
2. Volný čas a pedagogika volného času	21
2.1 Co je volný čas?	21
2.2 Proměny funkce volného času.....	23
2.3 Výchova ve volném čase.....	26
2.4 Pedagogika volného času	28
2.5 Dílčí závěr	30
3. Skautská výchova.....	31
3.1 Definice výchovy	31
3.2 Charakteristika skautské výchovy	32
3.3 Co ovlivňuje skautskou pedagogiku a výchovu.....	33
3.4 Skautské výchovné cíle	37
3.5 Prostředky používané ve skautské pedagogice a výchově.....	38
3.6 Dílčí závěr	40
4. Oddíl jako skupina.....	40
4.1 Definice sociální skupiny.	40
4.2 Skautský oddíl a jeho činnost	43
4.3 Formy skautských oddílů a rozdělení dle věkových kategorií.....	45
4.4 Výhody a možná úskalí výchovy ve skupině.....	48
4.5 Dílčí závěr.....	50

II Praktická část.....	51
5 Skladba skautských táborových programů.....	51
5.1 Popis pozorovaných programů na skautských táborech	51
5.2 Cíle výzkumu	54
5.3 Reflexe výzkumů.....	54
5.4 Výzkumné metody.	55
5.5 Výsledky rozboru metodických materiálů k táborovým programům	56
5.6 Výsledky pozorování.	57
5.7 Využitelnost dokumentů ve skautské výchovné metodě.....	60
Závěr.	61
Použitá literatura.	63
Seznam příloh.....	67
Anotace	

Úvod

Stimulem pro napsání této diplomové práce bylo nejen mé celoživotní působení v organizaci Junák – svaz skautů a skautek ČR, ale také problematika toho, jak děti a mládež tráví svůj volný čas, nalezení možné cesty, jak všestranně uspokojit potřeby dítěte a zároveň zajistit, aby výchova, která mu bude poskytnuta, zajišťovala jeho všestranný rozvoj a snažila se vychovat dobrého člověka, protože být skautem, znamená být hlavně dobrým člověkem.

V dnešní době, není až tak složité, najít organizaci, která by se našemu dítěti plně věnovala a zajišťovala mu uspokojení a do budoucna i příjemné vzpomínky na dětství. Organizací a aktivit pro děti přibývá. Bohužel, ale bez hlubší myšlenky a promyšlených výchovných postupů. Dalším problémem je, že mládež nechce nijak zvlášť plnohodnotně trávit svůj volný čas, nemá zájem. *"Mládež často tráví volný čas nevhodným způsobem, například u televize, počítačových her, či posedáváním s nejrůznějšími partami, což napomáhá nebezpečí vzniku jejich asociálního chování či jiným sociálně patologickým jevům"*. (Čech, 2004). I přesto všechno, se mi skauting jeví, jako ideální cesta, pro zaujetí a nadchnutí dítěte do té míry, aby se na cestě životem vydalo správným směrem.

Jde o organizaci, která zajišťuje ve volném čase smysluplnou činnost. Stále častěji se domnívám se, že skupiny dětí a mládeže by především potřebovaly nalézt smysl a pravidelnost ve svém jednání, ke zvnitřnění pozitivních způsobů chování. Bohužel se ale právě naopak setkáváme s neorganizovaností, neuceleností a nemožností specifikovat to, co po dětech vlastně chceme. Jednorázové výlety, víkendové akce a výpravy, bez hlubší myšlenky, či předem nastavených cílů, nemohou dítěti zajistit, aby si samo v sobě srovnalo, jaké hodnoty v životě hledá a chce nacházet.

Cílem mé práce tedy bude nastínit základních principy a metody, jenž Junák, jako organizace používá k výchově svých členů. Nastínit táborové programy a zjistit jejich nedostatky a vyzdvihnout klady. Na závěr pak vyhodnotím, zda tyto programy vyhovují skautské výchově, která by pak měla přispět ke zlepšení, a po všech stranách zkvalitnění, výchovy ve volném čase a vlastně i výchově jako takové.

Skautská pedagogika a výchova je založena na principech pedagogiky, jako vědního oboru, liší se ale svým pojetím, a dále je také velmi ovlivněna znalostmi z oboru sociologie, a to těmi o sociální skupině a sociologií dětí a mládeže.

V dnešní době, kdy na výchovu dětí nemají mnohdy čas ani samotní rodiče, považují za velmi důležité nalézt odpověď na otázky, které se se skautskou výchovou pojí a dokázat, že ucelenost, řád, stabilita, péče o všestranný a plnohodnotný životní rozvoj, dobrovolnost či sounáležitost mohou přinést mnoho dobrého, a to nejen ve skautských organizacích. Lze je použít i jinak a jinde.

Práce je rozdělena do dvou celků: teoretického a empirického.

V teoretické části se v první kapitole budu věnovat skautingu – jeho poslání, cílům, historii, principům a podstatám. V další kapitole se věnuji vymezení volného času, jeho historii, pedagogice a volnému času mládeže. Dále se pak zaměřím na sociologické uplatnění oddílů jako skupiny a také na skautskou výchovu.

Empirickou část tvoří kvalitativní výzkum, jehož cílem bylo zjistit, jak přístupy k výchově, které organizace Junák – svaz skautů a skautek ČR má, splňují kritéria všestranné výchovy. Půjde o dvě, navzájem se prolínající, části výzkumu: rozbor metodických příruček, které skauti používají k přípravě celotáborových her a zúčastněné pozorování skautských táborů. Základní výzkumné otázky jsou: Jaké jsou základní principy, na nichž organizace staví výchovu ve volném čase? Jak v reálu probíhá tato výchova? Existují doopravdy klady a přínosy, které tato výchova mladým lidem přináší? Mohou důležité životní hodnoty v mladém člověku zůstat i po tom, co organizaci opustí? Dopomáhají k získání těchto hodnot i celotáborové etapové hry?

Na tyto otázky se budu snažit nalézt odpovědi, pomocí všech možných zdrojů a zajistit tak hodnotný výzkum, jenž osvětlí výchovu na principu skautského oddílu.

1 Skauting

Společnost, ve které žijeme, na jedné straně nabízí dětem a mládeži nepřeberné množství zájmových aktivit, které by měly sloužit k vyplnění jejich volného času, zároveň ale mizí zájem dětí i rodičů o to, jak budou mladí lidé svůj volný čas trávit. Skauting má velkou šanci, aby určitou část z nich, zaujal, a to nejen svou pestrostí a nápaditostí, ale hlavně jedinečností, která ho od založení doprovází. A ta výjimečnost skautskému hnutí patří déle než sto let. V této kapitole se dozvíme o historii skautingu, jeho podstatě, poslání a kořenech. Na konci kapitoly se zaměříme na specifika a historii českého skautingu.

1.1 Definice skautingu – podstata skautingu

Skautské ideály se dnes uplatňují ve 214 zemích světa. Hnutí čítá okolo 40 milionů členů. Díky tomu se stalo největší organizací světa pro děti a mládež. Na tedy téměř celém světě, v téměř každé zemi, jsou společně děti, mladí lidé a dospělí, kteří chtějí zažít něco jiného, než nabízí všední život. Romantiku, soulad s přírodou, dobrodružství, sebeuplatnění, splnění snů z dětství.

Skauting sice staví svou činnost na tradicích hnutí, ale umí se velmi rychle a moderně přizpůsobovat měnícím se potřebám doby a díky tomu stále umí vychovávat vysoce mravní, pomáhající, zdravě o sobě uvažující osobnosti tak, aby byly připraveny na život, v co největším jeho rozsahu.

„Skauting ukazuje, že opravdové hodnoty v životě jsou trvale udržitelné – čestnost, vstřícnost vůči druhému, loajalita vůči kamarádovi. Celý skauting je výchovou proti konzumní společnosti. To hlavní je naučit se vážit si toho, co je v životě opravdu cenné a tudíž udržitelné.“ (Kohák, 2005, online).

Dle oficiálního znění, které nalezneme v mnoha výkladových slovnících je skauting *„dobrovolné, nezávislé a nepolitické hnutí, sdružující své členy a členky bez rozdílu národnosti, náboženského vyznání, politického přesvědčení, rasy nebo jiných rozdílů“* (Stanovy Junáka, 2001, s. 1).

Dobrovolnost ve skautingu znamená, že členové přicházejí z vlastní, dobrovolné vůle, nikdo je ke vstupu do organizace nenutí a během celého procesu skautské výchovy, je čistě na členech, zda budou přijímat skautské hodnoty, ideály a principy, či nikoliv.

Jako **nepolitické** hnutí může být skauting označován právě proto, že se nesnaží bojovat o moc a vměšovat se do politiky. Politická neangažovanost patří k základním rysům skautingu a je Ústavou uložena všem organizacím, které jsou národní. Nelze ale předpokládat, že je skauting od politiky zcela odříznut. Organizace se vždy musí orientovat v politickém dění země a navíc má sama organizace své zákony a stanovy, které je třeba respektovat.

Hnutí znamená jednotu. Jednotu, jež předpokládá, že každý člen organizace, bude uznávat její hodnoty a cíle. Dále se počítá s tím, že všichni členové budou ctít prvotní myšlenky a základní principy skautingu. Jenom tak se zachová jednotu. Na dodržování a uctívání principů, cílů a myšlenek, ve všech zemích, které do organizace patří, dohlíží celosvětové organizace WOSM¹ a WAGGGS², které také jediné můžou měnit Stanovy skautského hnutí.

*„Nejdříve jsem měl ideu. Pak jsem viděl ideál. Nyní máme hnutí, a pokud někdo z vás nebude dávat pozor, skončíme **pouze** s organizací“* (Baden-Powell, zdroj a datum neznámé, dle P. Siebolda)

Zakladateli skautingu, ve výše zmíněném citátu, nejde o kritizování principu organizace, ale spíše o „organizaci“ jako strukturu, jenž funguje pouze sama pro sebe a nemá žádnou „pevnou kostru“ ani nijak předem dané cíle, tím pádem nemůže sloužit k jejich dosažení. Jako hnutí musí být navíc skauting velice aktivní, přizpůsobivý a dynamický, jinak ve světě, ve kterém se děje tolik obrovských společenských změn a vývoj jde prudce dopředu, nemůže přetrvat. Nelze tedy, aby fungoval jen jako organizace, která existuje sama pro sebe.

---

¹ Chlapecký skauting – **WOSM** (World Organization of The Scout Movement), který sdružuje asi 16 milionů skautů ze 168 států a teritorií.

² Dívčí skauting – **WAGGGS** (World Association of Girl Guides and Girl Scouts), který sdružuje asi 9 milionů skautek ze 136 států světa.

Právě tyto faktory – dynamičnost, pružnost, jednota, přizpůsobivost - zajistily a umožnily skautingu stát se jedinečným světovým výchovným hnutím, postaveném na dobrovolnosti.

Skauting je hnutí **mladých lidí**. Dospělí mají jedinou úlohu – pomoci mladým lidem uskutečňovat skautské cíle a podporovat je na jejich skautské cestě. Jde tedy o spolupráci mladých lidí a dospělých, kteří se navzájem učí, pomáhají si a objevují radost a výhody spolupráce. Baden-Powell této spolupráci říkal „samospráva“ a velice často a s důrazem požadoval po dospělých, aby se děti a mládež ptali, co chtějí dělat, jaké jsou jejich názory a přání. O věkových kategoriích bude dále psáno v kapitole 3.

... hnutí **přístupné všem bez ohledu na původ, rasu nebo náboženské vyznání, v souladu s cílem, principy a metodou...** Přestože skautské hnutí je otevřeno všem, chlapcům i dívkám bez rozdílů a výjimek, záleží na každé zemi a její organizaci, zda bude nebo nebude přijímat dívky. Souvisí to hlavně s politikou těch národů, kde práva žen nejsou totožná s právy mužů. Co se pak rasy, původu a náboženství týče, jednou z hlavních zásad hnutí je, že nesmí být diskriminován nikdo, kdo se dobrovolně ztotožní s jeho posláním, zásadami a skautskou metodou (Český překlad ústavy WOSM; vydán ve Sbírce skautských předpisů a řádů v Junácké edici, 1991).

„Co je tedy skauting? Nazval bych jej důrazným projevem pudu sebezachování, který zůstal kolektivní bytosti takřka jediný ze všech instinktů, o něž byla poněkud oloupena civilizací. Je to především obrodné hnutí osvobozovacích úsilí z těžkých pout, jež ukovala člověku v posledních dvou stoletích mechanická a mechanizující kultura“ (Šimánek, 1946, s. 10).

Podstata skautingu dle Břicháčka (2001, s. 16) tkví především v jeho opravdovosti. Nelze mluvit pouze o jakémkoliv trávení volného času, hře, výchově, mimoškolní činnosti. Skauting jako takový je podle něj cesta životem, cesta, na které získáváme morální hodnoty a zkušenosti, díky nimž jsme schopní v životě obstát, a to i v období dospělosti.

„Cílem skautské výchovy je člověk po všech stránkách vyzrálý, vzdělaný, tvořivý, schopný spolupráce s jinými lidmi, dobře zakotvený v řadě malých a velkých skupin, zformovaný v kulturní bytost“ (Břicháček, 1991, s. 6).

„Skauting je poselství všestranné výchovy - v kruhu vrstevníků a uprostřed přírody – kterou jsme přijali od zakladatelů, a kterou máme povinnost rozvíjet a předávat dále... To, co jsme prožili ve skautském dětství, je v nás plně vtištěno a vede k potřebě předat naši zkušenost dalším generacím chlapců a děvčat. A přitom víme, že výchova je jedním z nejtěžších úkolů, jenž stojí před člověkem. Musí se řídit hlavou i srdcem, nesmí být pouze mechanickou nápodobou, ale tvořivou činností, do které se promítne celá naše osobnost, naše dovednosti, schopnosti a poznání“ (Břicháček, 1991, s. 7).

Dle Roberta Badena-Powella je hlavní podstatou skautingu vychovávat mladé jedince pomocí systému her a cvičení, které jsou přizpůsobeny jejich věkovým i tělesným zvláštnostem, jejich zájmům a také jejich přirozenému vývoji (Svojsík, 1991, s. 41).

„Skauting se snaží rozvíjet vyšší hodnoty, jako jsou pravda a láska, mravnost. Pomocí vhodných postupů, které jsou přizpůsobeny věkovým zvláštnostem, si klade za úkol, aby jedinci pochopili svou úlohu, kterou zaujmají, aby si uvědomili odpovědnost za sebe sama, za druhé i za přírodu. Pomocí vytváření kladných vztahů, zážitků ve skupině, překonáváním sebe sama, života v přírodě mají pochopit a poznat, co je to mravnost a jak se podle ní chovat. Skautingu nejde o striktní poslušnost, manipulaci, diktování toho, co se má dělat, ale jde mu o demokratickou výchovu. Spoluprací mezi jednotlivci, družinami, oddíly se tvoří zkušenosti na poli demokratického systému“ (Břicháček, 1991, s. 18).

Po první podkapitole lze tedy říct, že skauting je celosvětové hnutí, pro všechny lidi a hlavně mladé lidi, bez rozdílů, které všestranně působí na jejich osobnostní rozvoj. Hnutí, jehož cílem je hlavně výchova a sebevýchova a to v souladu nejen s přírodou, ale také se společensky danými morálními hodnotami a normami. Hnutí, jenž nám nabízí nejen zážitky, kamarády, zkušenosti, ale hlavně možnost naučit se sám zacházet se svým životem a vzít ho do vlastních rukou. Aktivně hledat a tvořit si své místo ve světě a díky tomu se snažit ostatním pomoci nalézt stejné poznání a tím tvořit trošku „lepší“ svět.

1.2 Kořeny skautingu

Kořeny skautingu sahají hluboko do historie a jelikož je každý nachází někde jinde, právě díky jeho všeobecné rozmanitosti, existuje mnoho myšlenkových tradic, které se tyto kořeny snaží někde zasadit. Tím nejlepším, pro nalezení skutečných kořenů skautingu a pochopení idejí, zvyků a tradic, na kterých toto hnutí staví, je třeba se v první řadě zaměřit konkrétně na obsah skautských idejí a výchovných metod, a pak nalézat prameny, odkud pocházejí. Pokud tímto způsobem učiníme, dojdeme ke dvěma hlavním možným vlivným směrům, z kterých mohli zakladatelé své myšlenky čerpat.

První a stěžejní názor se přiklání k tomu, že skauting čerpal z křesťanského hodnotového systému. Ten ve své podstatě ovlivňuje kladné hodnoty celé společnosti, nevyjímaje té skautské, i přesto, že skauting není náboženské hnutí. Nelze ale popřít fakt, že křesťanský a skautský hodnotový systém jsou si v jádru velmi podobné (křesťanské a skautské desatero, postavení lidských práv – uznání lidské svobody, lidské důstojnosti, pomoc druhým, uznávání mravního řádu, láska k bližnímu i k sobě samému, odpovědnost k sobě a společnosti, víra v pravdu, aj).

Druhý názor na to, odkud pochází základní kořeny skautingu, uvádí Svojsík (1912, s. 19) a ukazuje na pedagogy a didaktiky zabývající se výchovou dětí a mládeže, př. *J. J. Rousseau*³, *J. A. Komenský*⁴, *J. H. Pestalozzi*⁵, aj. Tento názor, který se zabývá tradičním pojetím výchovy, je neoddělitelný od názoru prvního. Na těchto základech se tedy skauting snaží rozvíjet přirozené schopnosti člověka, kterými jsou například, dosažení a uplatnění jeho přirozených tužeb.

---

³ 18. stol. **Jean Jacques Rousseau (1712-1778)** – volná (přirozená) výchova – Prosazoval humanizaci, volný a přirozený vývoj dětí, reagování na podněty dítěte, výchovu nepoznamenanou soudobou ani tradiční kulturou, ale v souladu s přírodou. Napsal: *Emil, čili o výchově*.

⁴ 17. stol. **J. A. Komenský (1592-1670)** – pansofická škola v Blatném Potoce – Požadoval přiměřenost a respektování individuálních zvláštností žáků, praktické, aktivní názorné a přirozené vyučování (hry, tělocvik, divadelní představení), ve škole byly na stěnách obrazy. Napsal: *Pravidla mravů, Zákony školy dobře pořádané, Škola hrou, Orbis sensualium pictus*.

⁵ 18./19. stol. **Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827)** – Pokračovatel myšlenek Rousseauových, ale narozdíl od Rousseaua neodmítá kulturní společnost, nýbrž podporuje její rozvoj a chápe její vliv na rozvoj dítěte.

Skautský systém, nebo spíše pojetí skautské výchovy, tak do značné míry narušuje představy spousta novověkých myslitelů, jenž tvrdí, že lidská přirozenost a vyšší mravní řád nemohou být v souladu. Nesouhlasí s tím, že člověk, kterému nejsou nastaveny hranice vyšší organizací, může splňovat mravní požadavky společnosti. Skauting se smícháním těchto dvou hlavních kořenů, vlastně navrácí ke staré, platónsko-aristotelsko-křesťanské etice *přirozeného zákona*⁶, z které vyplývá metoda přirozené výchovy - kterou ovšem dokázal velmi originálně rozvinout. Skauting tuto metodu dokázal dokonale rozvinul tím, že přidal systém a řád, bez kterého demokratická společnost fungovat nemůže.

„Základem světa mravního necht' je totožnost čili stejnost lidské přirozenosti, jež požaduje, aby všichni lidé žili lidsky a nikoli tupě jako zvířata. To nastane tehdy, jestliže se všichni lidé (ať už si každý žije v jakémkoli postavení nebo podmínkách) naučí žít rozumně a moudře“ (Komenský, 1992, s. 189).

Zjistili jsme tedy, že základy skautingu mají hluboké kořeny, z toho dva nejsilnější; jeden, který si bere to nejlepší z náboženských mravních základů a druhý, který čerpá z díla nemalého množství uznávaných pedagogů, kteří věřili tomu, že přirozený vývoj je to nejdůležitější. Skauting tyto dva názorové směry spojil a vytvořil ojedinělý unikát ve výchově, který díky svým tradicím sice napomáhá členům směřovat v životě tam, kde je podle něj cíl, ale nikoho nenutí, k němu dojít předem vyhraněným směrem. Naopak, snaží se, aby vše šlo přirozenou cestou a přirozeným vývojem.

1.3 Historie skautingu

Skauting vzniká nezávisle na sobě ve dvou zemích, v Americe a Anglii. I přesto, že zakladatelem skautingu je Robert Baden-Powell (22.2.1857 – 8.1.1941), ještě před ním, americký spisovatel, přírodovědec, cestovatel a malíř, Ernest Thompson Seton (14.8.1860 – 23.9.1946), založil první tábor, pod záštitou nově vzniklé organizace *Woodcraft*⁷. Organizace se věnovala hlavně indiánskému životu, snažila se navrátit k přírodě, žít v jejím souladu a učila děti samostatnosti.

---

⁶ **Definice přirozeného zákona** - Klasickou definici přirozeného zákona podává Tomáš Akvinský (ST Dopl. 65,1): „Přirozený zákon je poznání dané člověku od přirozenosti [ne v tom smyslu, že je mu dáno hotové a plné, ale v tom smyslu, že člověk má sklon, schopnost k němu dospět], jímž je veden k tomu, aby ve svém jednání se choval podle přirozenosti.“

⁷ **Woodcraft** je slovo pocházející z americké angličtiny, úzce spojeno se zálesáckou tradicí osídlování východního pobřeží Ameriky. Proto se také pro tento výraz používá překlad „zálesácká dovednost“.

Některé jeho prvky později použil právě Robert B.-P. Jím vedená činnost se ale díky tomu, že byl z povolání voják, spíše zaměřovala na výchovu k bystrosti, důvtipu, schopnosti úsudku, paměti a vlastnosti chytrých pozorovatelů. Vytvořil tedy spíše polovojenskou organizaci, kde využíval i zkušenosti nabyté během působení britské armády v Indii. Ovšem nejen on, ale i další evropské organizace se nechaly inspirovat touto výchovnou metodou a vypůjčovaly si její prvky pro svou potřebu. (Svojsík, 1991, s. 20 - 22)

„Oba zakladatelé měli svůj specifický přístup k nově vznikající organizaci. A každý z nich do ní vtiskl svou osobnost. Kladli důraz na to, co oni samotní považovali za důležité a bylo jim blízké. Říká se, že „ona romantičnost, poetičnost a láska k přírodě, jsou především zásluhou Setonovou, kdežto pořádek, kázeň, organizace jsou zase dílem Powellovým – obou výborných psychologů a pedagogů“ (Svojsík, 1991, s 22-23).

V roce 1907, tedy roku, kdy byl oficiálně založen skauting, se Sir Robert Baden-Powell, rozhodl s 20 chlapci odjet na ostrov Brownsea, kde byl první skautský tábor v historii. Zde se snažil ověřovat platnost a správnost svých výchovných myšlenek. O rok později se rozhodl založit novou organizaci *The Boy Scouts*. Ve stejném roce vydává i knihu *Scouting for Boys*.

V jeho celkové snaze o všestrannou a plnohodnotnou výchovu, kladl důraz hlavně na přirozené schopnosti dětí, jako jsou vitalita, průbojnost, spolupráce s ostatními, praktičnost, tvořivost, čilost myšlení, dobré komunikační schopnosti, zdravé sebeprosazování, pracovitost, cílevědomost, aj. Veškeré jeho učení zakládal na učení hrou, a to jak učení dobrému charakteru a smysl pro *fair play*⁸, tak stejně vedení k zdravé fyzické aktivitě. Především se snažil dát chlapcům pevný řád s jasnou strukturou, jak uvádí Svojsík (1991, s. 22 - 28).

---

⁸ **Fair play** - Hra (hrát) fair play je základním předpokladem sportovního zápolení, které obsahuje dodržování pravidel, sportovní chování, pomoc druhému závodníkovi atd. Sportovní chování (**fair play**) je, když sportovec úmyslně ohrozí své umístění/bodování v závodě, aby pomohl jinému závodníkovi, kterého postihla nečekaná komplikace, ale také uznání porážky a celkové klidné a profesionální vystupování.

Podářilo se mu vymyslet a vytvořit takovou výchovnou metodu, která dodnes nenalezla konkurenci. Vytvořil ucelený a organizovaný výchovný systém. Díky zkouškám, jež by měli mladí dobrovolníci absolvovat, s pomocí skautského slibu, hesla „Buď připraven“ a desatera skautských zákonů, jež tvoří mravní základ skautingu (slib, heslo, zákony budou vysvětleny v podkapitole 1.4), izolování dětí od městského života a učení se o sebe postarat kdekoliv a kdykoliv, vymyslel jak do mladého podvědomí dostat mravní výchovu, kázeň, pravdomluvnost, čestnost. Velmi rychle nastal obrovský rozmach skautingu, do Anglie začali jezdit vychovatelé a pedagogové, kteří se metodě snažili naučit.

“A především jeho hlavní myšlenkou byla komplexní výchova (tělesná, duševní, sociální, mravní i duchovní). Jeho zkušenosti z Afriky i dalšího působení ho přivedly k významnému přesvědčení, a to k tomu, že teprve tato celkovost (komplexnost) výchovy, která využívá přirozených předpokladů dětí (touhy hrát si, vytvářet malé skupiny) a v podstatě spočívá na sebevýchově uprostřed vrstevníků, může vést ke skutečně trvalým výchovným důsledkům“ (Zajíc, 2000, s.18).

Ve stejný rok, kdy se skauting rozšířil po celém světě (hlavně Belgie, USA, Holandsko, Rusko, Itálie, Polsko a Francie), tedy v roce 1910, byl pod vedením Olave Baden-Powellové, založen i dívčí skauting, tzv. *Girl Guides*, kde se už během prvního roku zaregistrovalo na 8000 skautek, jak zmiňuje Nosek (2000, s. 6). V témže roce opustil Robert Baden-Powell armádu, aby se mohl plně věnovat hnutí *The Boys Scouts*, které už tehdy čítalo na 100 000 členů. Baden-Powell a Ernest Thompson Seton se sice pokusili své organizace propojit, ale Seton později vystoupil a dál se věnoval své organizaci.

Historii skautingu jde rozdělit do zhruba čtyř cyklů:

- *Období prvních dvaceti let* - skauting je pod neustálou kritikou; snaží o nalezení hlavní myšlenkové základny; rozdělení americké a anglické větve.
- *Období do 1.světové války* - skauting se velice rozrůstá, hlavně v USA a Anglii; hnutí začíná být světově uznávané.
- *Období do počátku 70. let* – hnutí začíná pronikat i do rozvojových zemí a bojuje s jejich politickým, společenským a duchovním zaměřením.

- *Období trvající do současnosti* – skauting si ujasnil vlastní myšlenkové základy; rozrůznění v pojetí podle zemí.

„Skauting byl by musel vzniknout, i kdyby nevystoupili R. Baden-Powell, Ernest Thompson Seton a nebo A. B. Svojsík. Tito jsou prostě tlumočnický varovného hlasu přírodního, záchranné síly, která počala působiti jako reakce proti nynějšímu nestylovému stylu životnímu“ (Plajner, 1992, s. 15).

I přesto, že skauting v roce 2007 oslavil svých sto let existence, díky jeho dynamickým schopnostem se přizpůsobit mladým lidem je dnes největší organizací na světě, která se podílí na tvoření osobnosti mladých lidí a jejich přístupu k okolnímu světu. Podle Hubáčka (1996, s.46) má nyní chlapecká světová organizace skautů ve 150 zemích, přibližně 16 milionů členů a světová organizace skautek na 6 milionů členek v 70 zemích světa. Tedy i přesto, že se skauting dlouho vyvíjel, přetrval, a díky své bohaté historii se také poučil a posouvá se směrem kupředu.

1.4 Skautské poslání

Hlavním posláním skautingu, a stejně tak jeho české odnože Junáka, je především podporovat rozvoj osobnosti mládeže. Podporovat mravní, duchovní, intelektuální, tělesné a sociální vlohы dětí a mládeže tak, aby celý život byli připraveni nejen plnit povinnosti k sobě, ale také bližním, přírodě a vlasti.

„Posláním skautingu je přispět k výchově mladých lidí prostřednictvím hodnotového systému, založeného na skautském slibu a zákonu, pomáhat jim vytvářet lepší svět, kde naleznou uspokojení jako jednotlivci a budou hrát konstruktivní role ve společnosti. Tohoto poslání je dosahováno použitím skautských metod, které jednak napomáhají k osobnímu růstu a sebevýchově a jednak také pomáhají jedinci zorientovat se ve světě a vytvořit se svůj vlastní hodnotový systém založený na duchovních, sociálních a osobních principech“ (Zajíc, 2000, s. 48).

Poslání skautského hnutí je podle Břicháčka (1991, s.18) nejlépe vystiženo ve **skautském slibu**, po jehož složení se člověk stává skautem: „*Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe, sloužit nejvyšší pravdě a lásce věrně v každé době. Plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské. Duší i tělem být připraven pomáhat vlasti i bližnímu.*“

Předpokládá se, že vůdce své členy povede k tomu, aby sami uměli pochopit znění slibu a uměli poznat jeho předmět, k čemuž je samozřejmě nejdůležitější, aby sám vůdce jeho znění porozuměl, aby si uvědomoval jeho závažnost a měl vůli k jeho plnění. Velmi podstatné také je, že složení slibu je postaveno na bázi dobrovolnosti. Skládání skautského slibu je slavnostní událostí a důležitým mezníkem v životě každého skauta, a to až v takové míře, že většinou platí rčení „*jednou skautem, navždy skautem*“. Slib totiž může být složen až tehdy, pakliže si je skaut vědom, že jeho případné porušování je morálním prohřeškem, který se netýká jen jeho samotného, ale také celého skautského a lidského společenství. Svou vlastní snahou se pak snaží dostát svému slibu (tak, jak dovede nejlépe). Člověk, který si už od mládí uvědomuje zásady kvalitně prožitého života, je pak dokáže během svého žití lépe uskutečnit.

Během skládání skautského slibu se člen zavazuje dodržovat **skautský zákon**, což je svým způsobem desatero pravidel, jak by se měl ideální skaut chovat a také jakýsi seznam vzorců chování. Svojsík (1991, s. 17) uvádí zákonů deset, a to tyto:

- Skaut je pravdomluvný
- Skaut je věrný a oddaný
- Skaut je prospěšný a pomáhá jiným
- Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta
- Skaut je zdvořilý
- Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských
- Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců
- Skaut je veselý myslí
- Skaut je hospodárný
- Skaut je čistý v myšlenkách, slovech i skutcích

Skautský zákon je vlastně takovým ukazatelem na cestě a boji za tím, být lepším člověkem. Být lepším v sobě a snažit se v lepší měnit svět. Tento český překlad vznikl z původního, také desetibodového, anglického slibu. Zákony skautů jsou v každé zemi, i když se někdy mění počet jejich bodů. Skautský zákon tedy chápou všichni skauti na světě velice podobně, ne-li stejně.

A v neposlední řadě má skauting za úkol zařídit, aby byl správný skaut neustále připraven, a tedy se řídil **skautským heslem**, dle Břicháčka (1991, s. 20): „*Bud' připraven*“, z původního anglického: „*Be prepared*“. Toto heslo má všem skautům a skautkám připomínat, aby byli neustále psychicky i fyzicky připraveni na různé nepředvídané životní situace tak, aby uměli zvládnout všemožné překážky, které by jim bránily v tom, pomáhat bližním a snažit se šířit dobro mezi lidmi. To vše podle zásad morálky.

„Skauting je morální základ, jak ho budeš dále rozvíjet je jenom na Tvé zodpovědnosti“ (Týc, 2012, online).

Toto poslání pochází z rytířských ideálů, na kterých byly jeho základy postaveny. Dalším důležitým přesvědčením všech skautů je to, že svět může být opravdu lepší, pokud se bude každý alespoň snažit, něco pro to udělat. Skauting se snaží zlepšovat svět na základě jednotlivců, pomocí vlastního rozvoje osobnosti a rozvoje ostatních lidí v jeho okolí.

1.5 Český skauting - Junák

Baden-Powell věděl, že každá země, do které se skauting dostane, si ho vždy alespoň lehce přizpůsobí a předělá podle svých potřeb. Právě proto má i český skauting svá specifika. Spojil učení Woodcraftu, tedy života v souladu s přírodou s prvky anglického skautingu, který byl blíže vojenskému kázeňskému stylu.

„...Baden-Powellova myšlenka dovedla u každého národa podchytit jeho specifické vlastnosti a sblížit výchovu a život mládeže na celém světě“ (Fanderlík, 2009 s. 25).

„Podstatou skautování podle R. B. Powella je vychovávat mladé jedince pomocí systému her a cvičení, které jsou přizpůsobeny jejich věkovým i tělesným zvláštnostem, jejich zájmům a přirozenému vývoji.“ (Svojsík, 1991, s. 41).

Zakladatelem v českých zemích byl Antonín Benjamín Svojsík (5.9.1876 – 17.9.1938), středoškolský učitel tělocviku a člen Sokola. V roce 1911 navštívil anglické skauty, aby posléze v českých zemích založil první skautský oddíl a uspořádal s 13 chlapci první skautský tábor.

Přehled vývoje organizace Junák⁹, dle Noska (2009):

- **1911** A. B. Svojsík se v Anglii a Skandinávii seznamuje se skautingem.
- **1912** A. B. Svojsík vydává knihu *Základy junáctví* a pořádá první skautský tábor
- **1914** Založení spolku *Junák – český skaut*.
- **1915** Založen dívčí skauting Vlastou Štěpánovou-Koseovou.
- **1939** Sjednoceny skautské organizace ve svazu Junák.
- **1940** Junák rozpuštěn nacisty¹⁰.
- **1945** Junák obnoven.
- **1948-1950** Likvidace Junáka komunisty¹¹.
- **1968** Junák podruhé obnoven.
- **1970** Junák opět rozpuštěn komunisty¹².
- **1989** Junák potřetí obnoven.
- **1996** Chlapecký kmen Junáka přijat do WOSM, dívčí kmen přijat do WAGGGS
- **2012** Skauting v českých zemích slaví 100. výročí své existence

---

⁹ Slovo **junák** je vyvozeno jako ekvivalent, z anglického překladu slova *scout*, tedy zvěd, průzkumník.

¹⁰ **1940** - Poprvé je Junák zrušen rozhodnutím K. H. Franka z 28. října 1940, kterému předchází rozehnutí a zákazy letních táborů. Během 2. světové války mnoho skautů hájí myšlenky skautingu v ilegálním odboji či za hranicemi protektorátu. Totalitní režim nedovoluje činnost hnutí, které stojí na demokratických principech (Nosek, 2000, s.9).

¹¹ **1948** - Junák je začleněn do Svazu československé mládeže a roku 1950 podruhé rozpuštěn. Řada činovníků je obětí politických procesů a stráví roky v komunistických žalářích (Nosek, 2000, s.17).

¹² **1970** - Skauting je potřetí na dlouhou dobu potlačen. I v tomto následném období pracují některé oddíly v jiných organizacích a daří se jim zachovat i skautský program. České a slovenské oddíly fungovaly i v exilu (Nosek, 2000, s.22).

Svojsík v roce 1927 přednášel na prvním valném sněmu skautů, o tom, co si představuje pod pojmem skauting: *„Před sto léty byl to hlavně tělocvik, kultura těla, antická zdatnost, které byly vůdčími hvězdami. Tentokráte je to návrat k přírodě, návrat k vlastní duši a vše, co s sebou přinášejí: sebevýchova, výchova vzájemná, výchova prací a k práci, služba národu, vlasti, národu, každému bližnímu a zase s náležitým zřetelem k brannosti“* (Řehák, 1946, s. 11).

1.6 Dílčí závěr

Skauting v českých zemích zažíval vzestupy i pády, byl několikrát rozpuštěn a zakázán a přesto přetrval. Dnes, pod oficiálním názvem Junák – svaz skautů a skautek ČR, patří jednoznačně na první místo v počtu členů, zastánců a obdivovatelů, mezi všemi ostatními organizacemi, které se věnují volnému času dětí a mládeže.

„Rád vzpomínám na dobu, kdy jsem se svým skautským oddílem také sjížděl řeky a prožíval podobná dobrodružství jako vy. Vím, co vše pro vás skauting znamená, a raduji se z toho, že jeho myšlenky jsou stále aktuální a oslovují mladé lidi“ (Havel, 2009, online).

„Skrze pestrý program, který skauting nabízí, získáváte dobré návyky pro život ve společnosti a svou další činností jí prokazujete nezištnou službu. Naše země takové občany potřebuje“ (Havel, 2009, online).

Pouze chválit by bylo povrchní, je třeba také zmínit, že skauting má mnoho odpůrců, kterým se nelíbí, jeho skautské principy, k nimž se dostaneme v třetí kapitole. Má také své chyby. Ale i přes ně funguje dál – bojuje s nimi díky síle, která tkví ve snaze, měnit svět k lepšímu a snaží se své chyby napravovat. A i přese vše, si našťěstí umí své členy vychovávat tak, aby se nebáli říct svůj názor, zapojit se, chtít také umět bojovat o dobrou věc, v jakékoliv profesi, s jakýmkoliv vyznáním, s jakoukoliv barvou pleti... že se díky své spolupráci mezi mladými a dospělými lidmi neustále proměňuje v aktuální záležitost, která je umí přitáhnout a nabídnout jim, v dnešním konzumním světě, něco zcela jiného, než mohou děti a mladí lidé zažít ve škole, v např. keramickém kroužku, školní družině či vidět v televizi.

2 Volný čas a pedagogika volného času

V druhé kapitole se budeme zabývat pojmy „volný čas“ a „pedagogika volného času“, které jsou pro skautskou výchovu velmi důležité. A stěžejními jsou právě proto, že každý člen organizace, se skautingu věnuje právě ve svém volném čase, což samozřejmě souvisí s dobrovolností, která je skautingu vlastní.

2.1 Co je volný čas?

Volný čas je důležitý pro každého člověka. Ve volném čase se nám nabízí prostor pro uspokojování našich potřeb a zájmů, ale nejen to. Způsob, jakým trávíme volný čas, a to především v dětství a mládí, nás formuje a má vliv na naši celoživotní hodnotou orientaci.

Možností nahlížení na to, co vlastně znamená volný čas, se nám nabízí nepřehledné množství. Jedním z nich může být tento názor: „*Volný čas je možno chápat jako opak nutné práce a povinností, dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění*“ (Pávková a kol., 1999, s. 15). Dalším nahlížením, od stejné autorky může být pohled takový: „*Volný čas zahrnuje činnosti, které vykonáváme dobrovolně, rádi, přinášejí nám radost a uspokojení*“ (Pávková a kol., 1999, s. 31). Podobně se k vyjádření volného času staví Faltýsková, která uvádí: „*Je to čas, v němž člověk svobodně volí a dělá takové činnosti, které mu přinášejí radost, potěšení, zábavu, odpočinek, které obnovují a rozvíjejí jeho tělesné a duševní schopnosti, popř. i tvůrčí schopnosti*“ (Němec, 2002, s. 17). A spíše negativní vymezení nabízí Važanský (1994, s. 11), který uvádí, že: „*volný čas v tomto smyslu znamená dobu, která zůstala po studijně nebopracovní podmíněném čase, povinnostech v domácnosti a uspokojení základních biologických potřeb*“.

Je třeba si uvědomit, že hranice, které jsou mezi časem volným a vázaným, jsou minimální a to, co někomu může přijít jako příjemné trávení volného času, může být pro jiného pracovní povinností. Nesmíme také zapomínat na to, že při rozhodování o tom, jak budeme trávit svůj volný čas, nás může omezit buď ekonomická, zdravotní či sociální situace (sociální status, příslušnost k sociální skupině) nebo také to, kde bydlíme a jak dostupné jsou pro nás možnosti trávení volného času, a to jak pozitivně, tak negativně.

U lidí mladšího věku, tedy u dětí a mládeže, jsou určujícím faktorem (záměrným i nezáměrným), pro výběr trávení volného času, hlavně rodina a vrstevníci, kterým se nedá upřít prioritní vliv na utváření jedincovy osobnosti. Na to, do jaké míry tráví dítě volný čas společně s rodinou, je kladen velký důraz. Velký význam také připadá na to, jak dalece je dítě ve svém volném čase kontrolováno rodiči a to, zda rodiče dítě k aktivnímu stylu života vedou a zda-li mu jsou dobrým příkladem. Nezáměrně působí na jedince vrstevníci, a to jak záporně, tak kladně – možné negativní přejaté vzory chování může kompenzovat, či úplně převýšit např. zájmová skupina. Pro mladé lidi je velmi podstatné, aby mohli trávit volný čas plnohodnotně, díky čemuž jim může být napomoženo zautomatizovat správné návyky chování, což nebude ku prospěchu jenom jim samotným, ale zároveň celé společnosti. Plnohodnotně strávený volný čas a vyhnutí se pocitu nudy může totiž zabránit tomu, aby se u dítěte projevil některé sociálně patologické jevy.

Jestliže shrneme všechny výše uvedené definice, zjistíme, že volnočasové aktivity mají za cíl přesvědčit jedince k tomu, aby se snažil zdravě budovat jeho osobnost, a to jak po fyzické, tak duševní stránce. Správné trávení volného času velmi blízce souvisí se zdravým životním stylem¹³, který slouží k získání celkové lepší odolnosti vůči stresu a civilizačním chorobám, které se bohužel stávají smutnou součástí 21. století.

V dnešní době nenalezneme definici, která by přesně specifikovala volný čas, jelikož pohledy na jeho problematiku bývají značně rozmanité. Většinou je ale volný čas definován jako aktivita, které věnujeme čas v době vyhrazené pro naše zájmy a koníčky.

---

¹³ „Životní styl, je souhrn životních forem, které jedinec aktivně prosazuje“ (Průcha, 2003, s. 317) .

2.2 Proměny funkce volného času

Pojem volný čas, jak jej známe dnes, se poprvé začal objevovat až s rychlým rozvojem průmyslu a kapitalismu. Před začátkem vzniku industriální společnosti, si volný čas v podobném smyslu slova, jak jej známe dnes, mohla užívat pouze vrchnost. Lidé z nižších vrstev měli neustále spoustu práce, a tak pro ně volný čas většinou znamenal jen dobu, kdy nepracovali nebo nebyli na cestách. Volný čas byl tedy využíván především ke vzdělávání nebo také dodržováním různých tradic, které ve společnosti existovaly.

„Volný čas byl až do moderní doby chápán jako hodnota, která člověku umožňuje získávat a rozvíjet především vzdělání jakožto vědomé a poučné účasti na běhu světa“ (Spousta, 1994, s. 16).

Vnímání volného času se tedy měnilo paralelně k tomu, jak se měnila sama společnost. Podle Važanského (2001, s. 22-26) se pojem volného času vyvíjel následovně:

- 1. Období pohody** – neproduktivní činnost, která byla označována jako čas pohody nebo klidu, se měla lišit od volného času. Jak je ale zmíněno v úvodu této podkapitoly, většinou si ho užívaly jenom vysoce postavení lidé. To ale nebylo na škodu. Díky tomu se volný čas stal něčím, po čem obyčejní lidé začali více toužit a nabíral na důležitosti už nejen u vrchnosti.
- 2. Období míru** – toto období volného času patří do středověku, kde byl volný čas chápán jako doba strávená cestou na trh a zpět.
- 3. Období humanismu** – epocha, kdy začíná být důraz na nezávislost jednotlivce, mění se nárok jedince na svobodu a rovnost. Roste tedy význam volného času, který začíná být individualizován.
- 4. VČ jako zbývající časový úsek** – práce je vnímána jako jediný úděl člověka, má být jedinou dominantou jeho života, nepracovat je zavrhováno. Jediné k čemu má volný čas sloužit je regenerace sil. Obrat ve vnímání volného času přišel až s reformací, kde fungoval jako opak času pracovního.

5. VČ jako povinná doba – povinná školní docházka zapříčinila, již před nástupem industrializmu, zrod dualismu mezi životem pracovním a soukromým. Volný čas se tedy objevoval už ve vyučování.

6. VČ v době osvícenství - v tomto období se začala ještě více objevovat touha po demokracii a začala se vyzdvihovat touha po svobodném životě a svobodném trávení volného času.

7. VČ jako připravená doba - volný čas byl určen k tomu, aby si jedinec měl kdy uvědomovat své postavení ve společnosti a mohl rozjímat.

8. VČ jako doba daná ke zotavení - od vzniku přesně vymezené pracovní doby se proti sobě postavily pracovní doba a volný čas. Ten byl využit k regeneraci sil. V tomto období také přibýlo těch, kteří se zabývali problematikou volného času, a to hlavně u mladých lidí a dětí, a to J. J. Pestalozzi, G. Bosco, E. T. Seton a další.

9. VČ jako doba jednání – po světových válkách, v 50. – 60. letech, se na první místo řadila hlavně práce a volný čas byl určen pouze na reprodukci dělnické „pracovní“ síly, i když už v tomto období lidé začínají volnému času přisuzovat největší důležitost. V 70. – 80. letech už volný čas neslouží jen k reprodukci sil a zvětšování pracovní síly, ale také k zábavě. V tomto období se zakládá nebo rozvíjí řada zájmových spolků a činností zaměřených na seberealizaci. *„V 80. letech 20. století se lidé již tolik neorientovali na blahobytný konzum, ale chtěli svůj volný čas uvědoměle a intenzivně prožívat“* (Spousta, 1994, s. 15). Závěrečné období začíná 90. léty, kdy začínají mizet hranice mezi časem volným, vázaným a pracovním.

Je třeba také připomenout, že nutnost organizovat dětem volný čas, společnost pochopila už v bodech osm a devět. Již na začátku 20. století se myslelo i na děti a vznikaly pro ně organizace s různými vizemi a cíli, jejichž pomocí tyto spolky děti získávaly, a snažily se je postupně naučit, jak co nejvhodněji trávit volný čas, a to třeba i jen organizováním různých mimoškolních činností.

V době 20. let se ustálily dva hlavní proudy typů organizací, jejichž modely fungují do dnes. Jsou to **zařízení původně určené dospělým**, které později rozšířily své řady i o děti a mládež (např. Sokol) a **zařízení určená pro děti a mládež**, jako sportovní kluby, turistické oddíly a jiné dětské sdružení (např. Junák, Pionýr).

Co se současnosti týče, je potřeba zmínit skutečnost, že člověk a celá společnost, se za poslední dobu hodně změnili. Vztah člověka k volnému času je jiný. Zapříčinil to hlavně rozmach způsobů „zábavy“, u kterých jedinec nemusí vynakládat aktivitu a zapojovat se do nich. Jedná se hlavně o mediální zábavu, jež na nás ze všech stran denně působí.

S problémem médií bohužel velmi úzce souvisí způsob života, orientovaný na konzum, jenž jedince sice láká na věci vyhlížející zajímavě, ty ve finále ale mají negativní vliv na jeho zdraví, už jen z toho důvodu, že člověk nevyvíjí žádnou aktivitu a tělo strádá a začíná se objevovat stres.

Zrovna média vstoupily do našeho života s takovou silou, že už mnoho jedinců dává výhradně přednost jen různým formám multimediální zábavy a nevykonávají žádnou fyzickou aktivitu, což je jednou z příčin odklonu od důležitosti dobrých a žádoucích mezilidských vztahů, z kterých se začíná vytrácet empatie vůči ostatním lidem. Ale nejen jim – člověk začíná být čím dál tím více netolerantní i ke kulturnímu a přírodnímu bohatství, jenž nám zůstalo po předcích.

„Současná společnost ještě nedospěla k řešení využití volného času. Jeho význam vzrostl natolik, že se pro mnohé z nás stal prostorem a šancí pozitivního rozvoje, ale také zároveň pro jiné oblasti rozšiřujících negativních vlivů. Mimo to se stal také předmětem zájmu komerčního sektoru. S jeho rozvojem vznikl obor zabývající se volným časem a jeho využitím, který se nazývá Pedagogika volného času“ (Němec, 2002, s. 15-17).

Po shrnutí celé podkapitoly můžeme konstatovat, že pohled na samotný volný čas, či na to, jak jej trávit, se od pohledů z minulosti velmi liší. Pohled, jakým dnes vnímáme volný čas byl utvářen jak pokrokem vědy a techniky, tak vývojem společnosti. Dále nám už je také známo, že pozitivním a aktivním přístupem k trávení volného času, se může omezit vznik a vývoj civilizačních chorob. Jestli je vývoj volného času na dobré cestě a zda ses jej dokážeme naučit plnohodnotně trávit, je jenom na nás samotných.

2.3 Výchova ve volném čase

Výchova ve volném čase, tedy ve chvílích, které by nám měly přinášet uspokojení a radost, pakliže bude u dětí dobře ovlivňována, pomůže pozitivně formovat utváření jedinceva názoru, na hodnotné trávení volného času. Jako příklad uvedeme rodinu, která se pravidelně věnuje sportovním aktivitám. Pokud dítě od raného věku bude svůj volný čas trávit sportem, nejspíš, ve starším věku bude sportovní aktivity ve volném čase samo vyhledávat. Nejinak tomu je u skautingu – většina dětí, jejichž rodiče skauting zažili „na vlastní kůži“, bude vyhledávat aktivity podobné těm skautským.

Tím, že dítě pedagogicky ovlivňujeme ve výběru způsobu jeho trávení volného času, můžeme tak předejít možným negativním projevům chování, které se objevují především u dětí v období dospívání, a to z toho důvodu, že využívání jejich volného času není kontrolováno a podněcováno tím správným směrem. „*Výchova je záměrné, více či méně systematické rozvíjení citových a rozumových schopností člověka, utváření jeho postojů, způsobů chování*“ (Hartl, 1994, s. 235).

„*Jedním z cílů výchovy by tak mělo být naučit člověka rozumně využívat volný čas, formovat jeho zájmy a podporovat centrální, hluboký, celoživotní zájem*“ (Pávková a kol., 2002, str. 32).

Výchova ve volném čase by měla pro to, aby se jednalo opravdu o výchovu mimo vyučování, splňovat, dle Pávkové (2002) tyto pravidla:

- výchova se musí dít ve volném čase
- výchova musí být pod záštitou nějaké instituce
- rodina nemá bezprostřední vliv na trávení volného času
- musí probíhat mimo povinné vyučování

„*Výchova mimo vyučování je záměrný, pedagogicky organizovaný výchovně vzdělávací proces probíhající uprostřed sociálního dění naší společnosti. Tato oblast výchovy plní funkci výchovnou, vzdělávací, zdravotní a sociální*“ (Pávková a kol., 1999, s. 40).

Volný čas je tedy realizován buď po vyučování, a to přímo ve škole (různé kroužky organizované školou), anebo v jiné instituci, která se volným časem zabývá. Hlavním úkolem, výchovy ve volném čase, jak už jsme zmínili výše, je vedení k tomu, abychom uměli trávit volný čas a zvládali vhodně uspokojovat své potřeby. Volný čas by pak měl sloužit k seberozvoji, seberealizaci a utváření hodnot.

„Organizovanou výchovou mimo vyučování rozumíme takovou činnost školy a různých neškolských institucí a organizací, kterou se v době mimo povinné vyučování a mimo přímý a bezprostřední vliv rodiny zabezpečuje pokračování výchovně vzdělávacího procesu. Současně se vytvářejí i vhodné podmínky pro různorodé aktivity žáků a pro jejich plnohodnotné uplatnění a seberealizaci taktním ovlivňováním způsobu jejich odpočinku, rekreace a zábavy” (Pávková a kol., 1999, s. 39).

Základní funkce výchovy ve volném čase, podle Hofbauera, Hájka a Pávkové (2003) obsahují především plnění našich potřeb.

Na první místo se řadí samotná **výchovná a vzdělávací funkce**, ve které jde především o to, aby se pomocí všelijakých postupů začaly formovat, dle společnosti, ve které jedinec žije, žádoucí vlastnosti a postoje. Této funkci také nelze odepřít to, že díky výchově lze získat nové dovednosti a vědomosti, což napomáhá k získání možné touhy k celoživotnímu rozvoji a vzdělávání. Další v pořadí je **funkce sociální**, která zajišťuje rozvoj důležitých kompetencí a dovedností, potřebných k žití ve společnosti – napomáhá k pozitivní socializaci. Poslední funkcí dle Pávkové a kol. je **funkce zdravotní**. Zde je zajišťováno, aby mladý člověk dbal na své zdraví jak po fyzické, tak po psychické stránce.

Jestliže máme mluvit o žádoucím způsobu trávení volného času a o tom, jak ho zabezpečit, pak můžeme hovořit o vedení dítěte výchovným pracovníkem, který přispívá k osvojení pozitivních vzorců chování ve volném čase.

„Pedagogické ovlivňování volného času, zejména výchova dětí a mládeže v době mimo vyučování, je významnou oblastí výchovného působení“ (Pávková a kol., 1999, s. 39).

“Vychovatel má být dětem přítelem, který s nimi sdílí jejich radosti, ale i neúspěchy, dokáže je povzbudit i kritizovat. Protože s dětmi pracuje ve volném čase, jejich vzájemné vztahy by neměly být jen formální. Svou autoritu nebuduje vychovatel strohými příkazy, zákazy a tresty, ale vyplývá z jeho lásky k dětem, z jeho odborných znalostí i metodických schopností. Děti si váží vychovatele, který má široké všeobecné vzdělání, dokáže se orientovat v jejich zájmech a je současně sám úspěšný v některé ze zájmových činností” (Pávková, 2002, s. 74).

Závěrem této podkapitoly lze říct, že hlavním cílem výchovy ve volném čase je rozvoj osobnosti mladého člověka. Záleží nám především na všestranném a harmonickém rozvoji a využíváme k tomu různých cest, které jsou pro mladé lidi lákavé. Při uplatňování této výchovy je třeba brát jak rozdíly ve výchovných, společenských a kulturních podmínkách, ve kterých jedinec žije, tak jeho biologické a psychické předpoklady. Měli bychom se tedy snažit o zlepšení podmínek, které pomůžou k tomu, aby bylo dítě všestranně rozvíjeno. Nesmíme také zapomínat na to, že každý člověk se bude nejlépe cítit tam, kde se mu daří, proto je velice důležité podporovat kladný vztah k předmětům jedincova zájmu.

2.4 Pedagogika volného času

Pedagogika volného času je relativně moderním vědním oborem, který se zabývá praktickými i teoretickými otázkami problematiky volného času. Jelikož ale každý z nás zná hned několik možností, jak trávit volný čas, je velice složité všechny teoretické poznatky, které s ním souvisí, shrnout do stálých a ucelených definic. Pedagogika volného času se tedy zajímá hlavně o odpovědi na otázky, jakými jsou například Jak trávit volný čas? Jak vést mladé lidi k tomu, aby vhodným způsobem trávili svůj volný čas? Které faktory nás v rozhodování o tom, jak naložíme s volným časem, nejvíce ovlivňují? Je tedy řada nezodpovězených otázek, na které musí pedagogika volného času neustále hledat nové odpovědi.

Úkolem tohoto vědního oboru je tedy snaha pomoci lidem nalézt smysl života, tím, že se naučí plnohodnotně, vydatně a především zodpovědně, trávit svůj volný čas. V dnešní době můžeme sledovat rostoucí zájem o to, jak volný čas trávit. Lidé, díky možnostem, které dříve neměli, začínají cestovat, ve větší míře sportovat, věnují se celoživotnímu rozvoji a vzdělávání a zajímají se o kulturu.

„*Pedagogika volného času musí být chápána jako etika volného času a musí dávat lidem ve všech životních fázích smysluplné odpovědi na otázku, pro co žijí*“ (Poggeler, 2006, s. 16).

Pedagogika volného času by nám tedy měla pomoci naučit se rozvrhnout náš čas tak, abych ho mohli strávit co nejhodnotněji. Až se to naučíme, pochopíme, že ve volném čase máme prostor k tomu, se samostatně rozhodovat o jeho využití. Pomocí vyhnout se jeho konzumní stránce a umět odolávat nástrahám, které nás denně svádí k tomu, přestat svůj volný čas využívat smysluplně, by také mělo být jedním z cílů této pedagogiky.

Dle Průchy (2006) jsou okruhy zájmu pedagogiky volného času tyto:

- 1) prostředky, formy a obsah výchovně-vzdělávacích aktivit pro pěstování prospěšného trávení VČ u dětí a mládeže,
- 2) aktivity školských a jiných zařízení, která se starají o výchovu ve VČ,
- 3) výzkumy a teorie o tom, jak dnešní děti a mládež tráví svůj volný čas.

Předmětem zkoumání v pedagogice volného času jsou tedy volnočasové aktivity a způsob, jakým ovlivňují rozvoj mladého člověka. *“Pedagogika volného času pracuje ve volném čase, skrze volný čas a pro volný čas. Proto je volný čas jejím předpokladem, obsahem i cílem”* (Opachowaski, s. 124). Je také kladen důraz na metody, jež se používají v zařízeních volného času. Díky zkoumání těchto metod, dochází k propojení praxe s teorií, které se vzájemně ovlivňují. Bohužel jsou v této oblasti stále nedostatečné filozofické a sociologické výstupy, z kterých by šly vytvořit ustálené definice, podle nichž by se dalo mnohem lépe reagovat na změny, které se ve společnosti i životě každého jedince, odehrávají. Principy a základní kameny k dalšímu bádání se nachází ale i v těchto nedostatečných závěrech, které jsou dobrým odrazovým můstkem k tomu, aby se disciplína stala více “vědeckou”.

2.5 Dílčí závěr

Závěrem lze říci, že volný čas je sám o sobě hodnotou, a ne jen časem, který nám zůstane po splnění povinností. Kvůli stále větším pracovním či vzdělávacím nárokům na náš čas, pedagogika volného času hledá nejlepší řešení toho, jak s naším volným časem naložit, tedy jak smysluplně žít a využít přitom svobodu, která volnému času náleží. Pedagogika volného času se nám snaží pomoci nejen v tom, jak kvalitně trávit volný čas, ale také chce ukázat, jak spojit kulturu, vzdělávání a volný čas, takovým způsobem, aby všechny aktivity, které budeme vykonávat, ať už ve škole, doma nebo v jiném prostředí, měly smysl a uspokojovaly potřeby každého jedince. Přednostně se zajímáme hlavně o volný čas dětí a mládeže.

“Obecným cílem pedagogiky volného času by tedy mělo být proměňovat časové úseky našeho života, které nám umožňují svobodně volit, rozhodovat se a jednat, v čas, v němž skutečně svobodně jednáme, rozhodujeme se a volíme, a tak dosáhnout relativní autonomie jedince ve společnosti” (Opachowski, s. 121).

Pedagogika volného času by nám tedy měla dopomoci k tomu, abychom uměli vnímat volný čas jako možnost změny. A to nejen u naší vlastní osoby, ale i u našeho okolí, s pomocí šíření vědomostí, zážitků a zkušeností, které by mohly vést k utváření zdravých životních postojů.

3 Skautská výchova

Skautská výchova nestaví pouze na tom, aby své členy nějak zaujala nebo zabavila, či jim dopomohla naučit se zvládat zkušenosti zálesáků. V první řadě jde totiž skautskému hnutí o výchovu, která staví na hodnotách a duchovním rozvoji každého svého člena. Skautské hnutí má snahu na tom, aby z každého jedince vychovalo člověka, který je schopen samostatného myšlení, zajímá se o dění kolem sebe a ve světě, má pevné morální zásady a stojí si za svými názory. Jak již bylo zmíněno v podkapitole 1.4, opěrnými body v této výchově jsou skautský slib, heslo a zákon, jenž mají mladým lidem nastiňovat pravidla slušného chování a dobře fungující společnosti.

3.1 Definice výchovy

O výchově víme, že je celoživotním procesem. Procesem, jež ovlivňuje naše učení, socializaci a mění nás po duševní stránce. *“Proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji”* (Pedagogický slovník, 1998, s. 286). Výchova se týká pouze člověka, je to tedy specificky lidská činnost. Pouze lidé si umí po generace předávat dovednosti, postoje a znalosti, které jsou dané společnosti vlastní a jsou pro ní důležité. Výchova existuje od prvních společenství a z toho se odvozuje i velké množství různých jejích pojetí. V různých dobách bylo chápání člověka a jeho úředu na světě odlišné, stejně jako se měnily sociokulturní podmínky, a z toho důvodu, dnes existuje nemálo výchovných koncepcí.

„Výchova kultivuje vztah člověka ke světu, jejím prostřednictvím se utváří vztah člověka k přírodě, ke společnosti i k sobě samému“, což je definice dle Vlastimila Pařízka (Obecná pedagogika, 1994, s. 8).

V. Krejčí (1991, s. 58) má definice více rozvitou a říká: *„Výchova je uvědomělé a plánovitě organizované a řízené působení na člověka podle předem určených cílů a požadavků na jeho život ve společnosti. Musí potlačovat negativní důsledky dědičnosti, rozvíjet pozitivní důsledky dědičnosti, využívat pozitivních vlivů prostředí, měnit prostředí, působí-li negativně a tím rozšiřovat svůj význam při formování člověka a při urychlování jeho rozvoje...“*

Pokud se zaměříme, na hlavní znaky, které jdou z těchto definic odvodit, zjistíme, že výchova **záměrná**, tedy má nějaké cíle a plány, z kterých se postupně odvíjí. Toto záměrné působení by mělo vést k **rozvoji** vychovávaného jedince. Výchova musí být také **dlouhodobá**, jelikož k dosažení cenných výsledků, lze docílit pouze dlouhodobým a cílevědomým působením. Nesmíme opomínat **dynamičnost** výchovy, která je důležitá právě proto, že nic v životě jedince není neměnné – mění se jak vychovávaný, tak vychovatel a také prostředí, ve kterém k výchově dochází. Nereagovat proto na změny a ignorovat je, by mohlo způsobit, že výchovný proces nebude zcela úspěšný. Velmi důležitá je také **bipolárnost**, tedy to, jak na sebe obě strany (jak vychovávaný, tak vychovávající) působí. Celá kvalita výchovného procesu velmi závisí na kvalitě vztahu mezi těmito dvěma aktéry procesu.

3.2 Charakteristika skautské výchovy

Stanovy organizace nám skauting definují jako výchovné hnutí. Znamená to tedy, že jeho hlavním cílem je vychovávat mladé lidi a podílet se na jejich rozvoji tak, aby se z nich staly nejen zodpovědné a samostatné osobnosti, ale také uvědomělí občané, cenní a důležití členové společnosti. Avšak úkolem skautské výchovy není nahrazovat výchovnou funkci rodiny nebo školy. Chce v této funkci pouze napomáhat. Primárně je jejich cíl totiž stejný – jak rodina, škola, tak i skauting si dávají za úkol celkový rozvoj jedince. Pro skauting bude ale například jednodušší, vést jedince ke spolupráci v kolektivu nebo k poctivému plnění úkolů.

Skautská výchovná metoda by především měla jedince umět nasměrovat tak, aby měl snahu neustále zdokonalovat sebe sama. Skauting by měl člověka ovlivnit do té míry, aby na sobě během celého svého života neustále pracoval, zlepšoval se a zároveň uměl tyto dovednosti předávat ostatním lidem. „*Hlavním cílem pro budoucnost je naučit jedince žít podle skautského zákona a slibu. Pomoci jim sžít se se společností, naučit je nebrat mravní hodnoty na lehkou váhu, předávat jim zkušenosti a vybudovat v nich kladné vzory*“ (Břicháček, 1991, s. 9 - 10).

„*Naším cílem je výchova dětí, které se uplatní ve světě jako čestní lidé, žijící v pevných rodinách, příslušející k domovu i ke světu, v němž bude možno jednou pobývat s důvěrou a bez obav z nejrůznějších sociálních, ekologických či morálních katastrof*“ (Břicháček, 2003, s. 8).

Skauting se na výchově mladých lidí podílí také pomocí využití principu sebevýchovy – výchovou mladého člověka sebou samým. Sebevýchova tady představuje fungující působení na individualitu, osobnost, kreativitu a originalitu. Pod tím si můžeme představit, že *„každý mladý člen je považován za jedinečnou osobnost, která má již od počátku potenciál rozvíjet se ve všech směrech a převzít za svůj rozvoj zodpovědnost“* (Zajíc, 2000, s. 57).

Skautská metoda výchovy by také měla každého člena rozvíjet a posilovat v jeho silných stránkách – jak schopnostech, tak zkušenostech a zájmech. *„Skautská metoda představuje strukturovaný rámec, který je uspořádaný tak, aby vedl a podporoval každého mladého člověka na jeho stezce osobního růstu“* (Zajíc, 2000, s. 57). Tato metoda by měla podněcovat hledání, objevování a rozvoj i těch schopností, které mladému člověku doposud známy nebyly. Usnadnění orientace a schopnosti „poradit si“, v různých životních etapách, by mělo být silnou stránkou této výchovné metody. *„Účinná výchova by měla být vždy přípravou k úspěšné sebevýchově“*. (Jůva, 1995, s. 93).

3.3 Co ovlivňuje skautskou pedagogiku a výchovu

System, který skauting používá staví na téměř stoleté tradici, je tedy nejen vyzkoušený v praxi, ale nesčetněkrát upravován a vylepšován. Jeho základní pilíře můžeme nalézt přímo v dokumentech organizací WOSM a WAGGGS, které vydaly ustanovení, v němž stojí, že skauting má rozvíjet mladé lidi jak po stránce tělesné, rozumové, sociální a duchovní.

„Rámcový program je koncipovaný tak, aby odpovídal nejen vývojovým stádiím, ale i potřebám jedinců. Velké pozitivum skýtá právě systém celoživotní výchovy, který skauting preferuje“ (Břicháček, 2001, str. 12).

Jak bylo již v úvodu kapitoly zmíněno, *„Skautská výchovná metoda je cestou soustavné výchovy a sebevýchovy, jež má vést k upevňování charakteru, vytváření hodnotového systému, rozvoji dovedností a znalostí. Skautskou výchovnou metodu tvoří systém vzájemně provázaných prvků“* (Skautská křižovatka, 2013, online). Skauting tedy musíme vnímat jako celek – jako výchovnou metodu, která používá spoustu „ingrediencí“ na přípravu dobrého výchovného „receptu“.

To je také důvod, proč existuje jen skautská metoda, nikoliv však metody skautské. „Řadu samotných prvků, ze kterých se tato metoda skládá, můžeme totiž považovat za metodu, ale o skautské výchově můžeme hovořit teprve ve chvíli, kdy jsou tyto prvky prokombinovány uvnitř nedílného výchovného systému“ (Zajíc, 2000, s. 57) Každý prvek v tomto systému zastupuje stejně významnou výchovnou funkci a stejnou měrou doplňuje účinky ostatních prvků. Všechny tyto prvky musí být požívány pouze takovým způsobem, který je v souladu se skautskými principy a cíli. Tyto jednotlivé prvky by měly mít svou úlohu v každém oddíle - ať už na pravidelných schůzkách, výletech nebo táborech. Zpravidla se jedná o:

Skautský slib a zákon: tyto prvky jsou považovány za jeden, jelikož je jejich provázanost nesporná. *Zákon skautů* je pro každého, kdo je členem organizace, jakýmsi morálním kodexem. Skautský zákon se již osvědčil jako ukazatel směru na životní cestě, jako návod k tomu, jak v praxi a každodenním běhu, chápat a vnímat hodnoty. Splněním skautského slibu se k dodržování těchto pravidel zavazujeme a dokazujeme, že jsme za toto rozhodnutí přijali zodpovědnost. Slib má svou sílu také v tom, že během slibového obřadu se sejdou vrstevníci člena, který slib skládá. Jejich přítomnost ze samotného slibového aktu dělá skupinovou záležitost a představuje zodpovědnost, jenž člen přijal také vůči společnosti.

Příroda: Přírodní prostředí je pravým opakem prostředí uměle vytvořeného, s kterým jsou děti denně v kontaktu. Nejen, že se skauti o přírodu zajímají a jsou vedeni k tomu, aby si přírodu vážili a ochraňovali ji, ale také ji využívají jako velmi hodnotné výchovné prostředí. Příroda nám poskytuje velké množství možností pro fyzický rozvoj. Můžeme se v ní naučit estetice - díky výletům do přírody lze vidět nejen mnoho krás, ale také navštívit zajímavá kulturní či historická místa. V přírodním prostředí je snadnější vyzdvihnout potenciál mladých lidí, a to jak intelektuální, emociální či sociální, tak duchovní. Tyto složky osobnosti se projevují právě v takových situacích, jako je pobyt v přírodě ve špatném počasí, kdy se kolektiv stmeluje a upevňuje.

Učení se aktivní činnosti: skauti se praktickým činnostem učí tím, že je rovnou vykonávají – jde o praktický výchovný přístup, který je založený na učení skrze praktické zkušenosti. Samostatným vařením či zpracováním dřeva se děti učí mít úctu k práci i k sobě samotnému. „*Ve skautingu jde o metodu práce, neboť „...jedinec si nejlépe osvojuje věc v procesu práce“*“ (Blažek, 1992, s. 17).

Podpora dospělými: další prvek je založen na myšlence, že již od pradávna, se mladí lidé přirozeně učí od svých vzorů a rádců, tedy většinou starších. Tato myšlenka je dále rozvíjena hierarchií, která je skautingu vlastní – starší a zkušenější předávají úkoly mladším členům a tím je motivují k touze tyto úkoly splnit. Mladí lidé jsou takto vedeni k samostatnosti a ke stále větší zodpovědnosti. Kupka (2008) také zdůrazňuje, že „*pro rádce je důležité, aby měli podporu ve vedení oddílu, neboť je nutné jim poskytovat radu, podporu, vedení, inspiraci. Bez tohoto prvku družinový systém nefunguje i při sebelepším rádcovi a družině.*“ Vedoucí by měl jít svým členům v každé situaci příkladem, jak již uvádí Břicháček (1991, s. 34-40). Mezi hlavní rysy skautských vedoucích patří mezi jinými např. uznávání svébytnosti každé osobnosti, umění přiznat si vlastní selhání, schopnost naslouchat a vcítit se do druhého a umění nezaujatě hodnotit okolí. Skautský vůdce by také měl mít vlastnosti jako odpovědnost, povinnost, kázeň a touhu se ve své funkci neustále vzdělávat a zdokonalovat.

Družinový systém: jde o týmový systém, kdy je družina základním prvkem celého oddílu. Družina je skupinka max. 10 dětí, která má členy v mladším školním věku a jednoho staršího rádce. Tento systém vymyslel Robert Baden-Powell, na základě svých zkušeností z bojů v Africe. „*Družinový systém je originální skautskou metodou, která vychází z přirozeného sklonu mladých lidí vytvářet skupinky*“ (Zajíc, 2000, s. 60). Každá z družinek funguje jako skupina s vlastním jménem a vlastní hierarchií, která se dělí o zodpovědnost, sama si připravuje program a sama se hodnotí. Děti se tak učí navzájem jeden od druhého, ovlivňují se, spolupracují, učí se komunikovat a společně rozhodovat. Je také nezbytné zmínit, že díky složitější organizaci, která připadne na vůdce oddílu, tento systém postupně mizí. Pakliže by skauting o družinový systém přišel úplně, ztratil by jeden ze základních elementů, tvořících jeho výchovný systém, který představuje svou důležitost právě ve formě demokratičnosti, kterou nese.

Služba společnosti: v rovině první můžeme službu společnosti vnímat v tom, že skauting by měl svou výchovou do společnosti „vysílat“ zodpovědné členy společnosti, kteří ctí její zásady. V rovině druhé se skauting na službu společnosti aktivně zaměřuje, a to např. starostí o přírodu, snahou pomoci slabším, zušlechťováním prostředí. Zřetel na sociální, společenské, ekologické a jiné problémy, je ve skautingu dáván neustále a to už od relativně nízkého věku svých členů.

Symbolický rámec: symbol můžeme vysvětlit jako něco abstraktního, co můžeme použít pro pomoc při pochopení různých pojmů, díky představitosti (např. idea). Symbolický rámec pak můžeme chápat jako určitý atraktivní „obal“ skautingu. Jde o symboly, které společně tvoří výchovnou nabídku skautského programu, uzpůsobenou věkovým kategoriím členů a výchovným cílům. Tento typ symbolického rámce ve skautingu tvoří symboly společné všem skautům, jako jsou skautská hymna, skautský kroj, skautský pozdrav, podání levé ruky, kroniky, nášivky, pokřiky družinové i oddílové, přezdívky, důležité dny skautů, skautská lilie, aj. Využívá se zde představitosti a kreativity mladých lidí. Díky nim si mohou mladí lidé zvnitřnit hodnoty, na kterých skauting stojí.

V této podkapitole jsme se blíže zaměřili na prvky skautské výchovy, které ji tvoří a formují. Zjistili jsme, že různé prvky skautské výchovy, musí být přidávány do programu závisle na věku nebo vyspělosti členů. Jak jsme podotkli již v poznámce o družinovém systému, kdyby jakýkoliv element skautské výchovné metody neplnil svoji funkci, výchova by pak nemohla dosáhnout na cílů, které jsou ve skautingu očekávané. Může se ale také stát, že mladý člověk je na určitý prvek buď nezralý, nebo už naopak vyrostl a tento prvek už by pro něj nebyl účinný. Všechny výše zmíněné prvky, které ovlivňují skautskou výchovu, bychom tedy měli používat hlavně u lidí ve věku 6 – 25 let, kdy jsou nejúčinnější.

3. 4 Skautské výchovné cíle

Zaměříme-li se na cíle výchovy obecně, dozvíme se, že jde o určitý ideál, neboli představu, čeho by se mělo během výchovného procesu dosáhnout. Cíle výchovy se během vývoje společnosti neustále mění a postupně vyvíjejí.

Cílem skautské výchovy všeobecně, je podle Zajíce (2000, s. 10) „*přispět k vývoji mladých lidí, aby rozvíjeli své tělesné, rozumové, sociální a duchovní schopnosti. Zaměřuje se přitom na jedince jako odpovědné občany a členy místních, národních a mezinárodních společenství*“ anebo také „*cílem skautské výchovy jsou samostatné, solidární, zodpovědné a uvědomělé osobnosti i členové společnosti*“ (Zajíc, 2000, s. 53).

Ve skautském výchovném programu, o kterém jsme se zmínili v předchozí podkapitole, lze nalézt soubor výchovných cílů, které se rozvojem mladého člověka zabývají. Těchto cílů musí každý dosáhnout sám, dle svého vlastního uvážení. Vůdce může k jejich dosažení členům pouze dopomoci, zároveň ale musí dbát na to, aby cesty, které k dosažení cílů povedou, přispěly tomu, aby se žádané výchovné cíle, naplnily. „*Výchovných cílů v současnosti dosahuje skauting pomocí propracovaného rámcového programu, který si vytváří každý činovník ve spolupráci s ostatními. Vytváří se celoroční plán akcí a činností, který se dále specifikuje na jednotlivé měsíce. Tento program je při výchově a dosahování cílů velmi dobrým pomocníkem*“ (Břicháček, 1991, str. 21). Dále také Břicháček (2001, s. 12) o tomto rámcovém programu říká, že „*je koncipovaný tak, aby odpovídal nejen vývojovým stádiím, ale i potřebám jedinců. Velké pozitivum skýtá právě systém celoživotní výchovy, který skauting preferuje.*“

Břicháček (1991, s. 18-23) také udává, že za další velmi důležitý cíl si skauting klade tzv. „osvětu“ o mravních hodnotách. Jeho úkolem je tyto hodnoty obnovit a rozvinout, díky čemuž se upevňují sociální vztahy a mohou vznikat přátelské vazby v kolektivu i mimo něj, což je pro mladé lidi velmi důležité. Vedoucí oddílů ukazují mladým lidem, s pomocí různých příkladů, co vlastně morální cítění či jednání, znamenají. Děti a mladí lidé pak umí lépe pochopit, jaké jednání je, v různé možné situaci, to správné. Skauting se snaží k pochopení morálky přispět nejen teorií, ale hlavně se snaží prvky morálky zapojovat do jakékoliv činnosti, která se v rámci programu, odehrává.

Břicháček (2001, s. 13) k tomu doplňuje, že: „*nesnáze v životě mladých lidí jsou způsobeny v první řadě nedostatkem rodičovské opory, rozpadem rodin, sníženou sebekontrolou a oslabením základních etických hodnot.*“

Skauting si tedy za své cíle dává poskytnout mladým lidem citové zázemí, rozvíjet jejich individualitu. Snaží se pomoci mladým lidem naučit se orientovat v dnešním světě, který je přeplněn informacemi a naučit ho vzhlížet k autoritám, cítit hodnoty a respektovat pravidla. Výchovným cílem skautingu je tedy mladého člověka připravit na život, po všech jeho stránkách.

3.5 Prostředky používané ve skautské pedagogice

Výchova, a nejen skautská, by se nemohla uskutečňovat bez různých a rozmanitých prostředků, které působí jak záměrně, tak nezáměrně. Pomocí výchovných prostředků můžeme ovlivňovat vychovávaného jedince. Mezi výchovné prostředky se řadí formy výchovně-vzdělávacího procesu; prostředí, ve kterém se tento proces odehrává; výchovné a vyučovací metody; pedagogické principy; lidé, kterých se tento výchovně-vzdělávací proces přímo týká; pomůcky; metody práce; hra; umění, aj. Skauting využívá všech vyjmenovaných prostředků k tomu, aby dosáhl svých výchovných cílů.

Co se **formy** výchovně-vzdělávacího procesu týče, skauting upřednostňuje hromadné „vyučování“. Tuto formu vyučování vyzdvihoval už Jan Amos Komenský, který zastával na vyučování názor „všichni ve všem všestranně“. Jako **prostředí** skauting nejraději využívá prostředí přírodního, ovšem prostředí zde musíme chápat především jako vše, co vychovatele a vychovávané, v tomto výchovném procesu ovlivňuje. Prostředí tedy musí být zajištěno po stránce jak materiální, sociální, pracovní, tak životní „*přírodní a společenské prostředí působí vždy na rozvoj jedince, ať již pozitivně nebo negativně. O výchovném vlivu prostředí můžeme však hovořit pouze v tom případě, jestliže je záměrně uzpůsobeno výchovným cílům*“ (Jůva, 1995, s. 61).

Výchovná metoda, kterou skauting používá byla zmíněna již v podkapitole 3.4. Pokud se zaměříme na **pedagogické principy**, které se ve skautingu uplatňují, můžeme opět zůstat u Jana Amose Komenského, který věřil v pedagogický optimismus¹⁴.

Pokud se zaměříme na výchovné principy, které využívá skauting, zjistíme, že jsou dle Hansena (1994), tři. Prvním principem je **povinnost k sobě samému**. Skauting se snaží své členy vést k tomu, aby si uvědomovali, že jsou všichni, jedinečnými lidskými bytostmi a pokouší se je naučit, aby se snažili kladně rozvíjet vlastní osobnost. Aby si uvědomovali svou vlastní cenu a jedinečnost lidského života. Každý skaut by se tedy měl chovat správně především kvůli sobě, kvůli tomu, aby z něj vyrostla osoba, která si svého života a jednání v něm, může vážit. V tomto výchovném principu jde tedy hlavně o to, naučit děti seberozvoji a sebeúctě.

Druhým principem je povinnost vůči bližnímu. Zde už se nezaměřujeme jen na kvalitu vlastního života jedince, ale snažíme se děti a mladé lidi vést k úctě k druhým lidem. Skaut by se měl snažit dbát na vazbách, které mezi lidmi jsou a těchto vazeb si vážit a udržovat je. Člověk není na světě sám, vždy je zde lidí více a proto je nesporně důležité, naučit se k ostatním lidem chovat, pečovat o ně, dbát o jejich dobro a snažit se o jejich prospěch. Být věrný své zemi i lidem, na kterých nám záleží a snažit se budovat mír a pospolitost mezi národy – o to jde v povinnosti k druhým lidem především. Lidským (nejen skautským) posláním je žít tak, abychom společnosti neubližovali, neničili ji.

Třetí princip, který museli skauti z Československa přijmout, aby byli zařazeni do světových organizací WOSM a WAGGGS, je povinnost vůči Bohu. Tato povinnost je na celém světě přijímána jinak. Například ve Spojených státech je skautská společnost velmi striktní a ateisti¹⁵ a agnostici¹⁶ mají dokonce zakázán vstup do organizace. Nebudeme se zde ale zabývat tím, jak tento princip chápou v jiných zemích. V České republice, tento princip, Junák chápe jako uznávání přesažených hodnot.

---

¹⁴ **Pedagogický optimismus** – přesvědčení o účinnosti pedagogické práce, důvěra ve výchovu, v žáka

¹⁵ **Ateismus** - stav bez náboženské víry, nebo přesvědčení o neexistenci Boha nebo bohů. **Ateista** – bezvěrec.

¹⁶ **Agnosticismus** - filosofický názor tvrdící, že existenci čehokoli, co nelze poznat zkušeností, tedy např. Boha, nemůžeme ani dokázat, ani vyvrátit. **Agnostik** - člověk, který si myslí, že odpověď na to, zda existuje Bůh je neřešitelná.

Jde zde o hodnoty, které nevidíme, nemůžeme si na ně sáhnout, ale v životě jsou nesmírně důležité. I přesto, že skautský zákon je velmi podobný křesťanskému desateru, Junák není křesťanskou organizací. Snaží se tedy v dětech vzbudit zájem o hodnoty, jako jsou pravda, láska, spravedlnost, aj... Až tehdy, když pochopíme, které hodnoty jsou pro nás v životě opravdu důležité, teprve pak víme, co chceme od života.

3.6 Dílčí závěr

V celé této kapitole jsme se zabývali výchovnou metodou, kterou skauting používá. Dnešní problémy, které se staví žádoucí výchově do cesty, lze velmi náročně a složitě odbourávat. Nejde jen o to, že dětem chybí kladné vzory a společnost přestává lpět na zásadních morálních hodnotách, ale také o velmi rychlý nástup konzumního způsobu života. Pro skauting je v přetechnizovaném světě čím dál těžší, děti i rodiče, zaujmout. Pokud ale skauting neztratí svou dynamičnost a odhodlanost, jeho výchovná metoda bude stále nejen hodnotná, ale také účinná.

4 Oddíl jako skupina

Pojem oddíl, nelze z této práce vypustit. Jeho úloha je ve skautské výchově nenahraditelná, jelikož organizace právě oddíly používá jako základní výchovnou jednotku. Když navštívíte jakýkoliv skautský oddíl, všechno je téměř skvělé. Nemusíte to nijak zvlášť chápat, prostě jsou kolem vás lidi, příroda, příjemná únava, přátelství, slunce, na straně druhé také zažijete nejistotu, pocit slabosti, osamělosti a děšť. Každý, kdo je členem, vnímá nemalý rozdíl, který je třeba mezi třídní partou a skautským oddílem. V této kapitole zjistíme, proč má oddíl takové zvláštní postavení, co ho utváří a k čemu má vlastně v životě mladých lidí, působení v něm, vést.

4.1 Definice sociální skupiny

Vzhledem k tomu, že je každý skautský oddíl především sociální skupinou, v první podkapitole této poslední teoretické části se budeme zabývat právě tím, co vlastně sociální skupina znamená. Linhartová (2008), ve své práci dokazuje, že každý člověk, se během svého života dostává nejen do stále nových situací, ale zároveň se stává členem různých skupin, ať už organizovaných, nebo neorganizovaných.

Příslušnost k jakékoliv skupině je pro jedince velmi významná působí na jeho celkové osobnostní utváření a vývoj, naplňuje jeho touhy po společenské angažovanosti a tím uspokojuje jeho individuální potřeby, mezi které patří například uvědomění si své vlastní hodnoty.

Definice skupiny se v pojetí různých autorů liší, protože ne každý uznává minimální počet dvou lidí, jako skupinu. Pro ujasnění pojmu nám postačí tyto definice, kdy první je od Řezáče (1998, s. 158) a udává nám, že „*sociální skupina má tři základní znaky: interakci, komunikaci a organizaci*“ a zaměřuje se na stěžejní znaky, kterými by se sociální skupina měla vyznačovat. Druhá pojímá sociální skupinu ze širšího hlediska. „*Sociální skupina je souhrn dvou nebo několika osob, které mají některé společné cíle, uznávají některé společné hodnoty a normy a jsou v určitém ohledu ve svých rolích na sobě závislí*“ (Linhartová, 2008, s. 196).

Pokud se budeme na sociální skupinu dívat podrobněji a co nejlépe ji porovnáme se skupinou skautskou, zjistíme, že se ve všech bodech shodují. Miloslav Petrušek (1992) popsal deset základních charakteristik, které jsou sociálním skupinám vlastní – my je rovnou porovnáme se skupinou skautského oddílu.

Zásadní je **interakce mezi členy skupiny**. Jde o to, že lidé, kteří do skupiny patří a tvoří ji, na sebe neustále působí a jsou v přímém kontaktu. Pokud se podíváme na to, jak funguje skautský oddíl, zjistíme, že zde jsou nejen děti, ale i dospělí v přímém kontaktu a neustálém vzájemném působení téměř při každé činnosti, a to jak na pravidelných schůzkách, výletech či v období táborů.

Pro každou skupinu také platí, že má **společný cíl**. Co se týče činnosti skautského oddílu, jeho cíl je odvozen od cíle skautingu a měl by s ním být ve všech bodech společný.

Dalším faktorem, který nám potvrzuje, že jde o sociální skupinu, je **existence komunikační sítě**. Aby na sebe mohli lidé vzájemně působit, je potřeba komunikace, díky které dochází k přenosu informací. Mezi lidmi ve skupině tedy vzniká jakýsi komunikační systém, neboli komunikační síť. Ve skautských oddílech tradičně funguje tzv. „štafeta“, ať už oddílová nebo družinová, která dopomáhá k rychlému předání informací, mezi členy, vůdci a rodiči.

Dále se každá sociální skupina vyznačuje tím, že má **společnou činnost, společný zájem**. Jestliže mají členové skupiny nějaký společný zájem, pomáhá to ke stabilizaci celé skupiny. Pokud mluvíme o skautském oddíle, jeho činnost je už předem vytyčena metodou skautské výchovy a dodržováním skautských tradic – jde jak o společné akce a setkávání, pobyt v přírodě, tak o plnění úkolů a zkoušek, jejichž náročnost se s věkem zvyšuje, aj.

V každé skupině by také měly **existovat sociální vztahy**. Tyto vztahy se vytváří pomocí neustále se opakující a pravidelné interakce mezi členy. Ve skautském oddíle je vytvoření těchto vazeb o to jednodušší, že setkání skautů jsou pravidelná, předem stanovená. Až na jeden měsíc v roce, během letních prázdnin, se skauti vídají minimálně jednou týdně, pokud se nekoná žádná víkendová akce. Maximum setkání v jednom týdnu, už ale dáno není.

Uvědomování si skupinové odlišnosti a vědomí příslušnosti ke skupině, není třeba blíže vysvětlovat. Jen zde zmíníme, že u členů skautského hnutí jde rozvinutí tzv. „vědomí my“ o to snadněji, že skauti mají své vlastní kroje, které na veřejnosti nosí a s ním spojené náležitosti, jako jsou šátky, barety, odznaky. Dále mají skauti své pozdravy, specifické podání ruky. Nelze ani vynechat skautskou hymnu, oddílové a družinové pokřiky, či skautské kroniky. V tomto ohledu je skauting velmi nápaditý. I bez toho si ale skauti dobře uvědomují, že se jim žádná jiná skupina na světě nepodobá.

Ve skupinách, by také dle definic měla být **diferenciace rolí a pozic**. Tato dělba logicky vzniká v důsledku koordinace činností a dělby práce. Touto dělbou vznikají sociální role ve skupině. V každé zemi, v každém skautském systému, jsou tyto role předem dané. V oddíle samotném pak jde o vedoucího oddílu, zástupce vedoucího, rádce družiny, podrádce družiny, zdravotníka, kronikáře, nástěnkáře, pokladníka, aj.

Petrusek tak zmiňuje důležitost **normativního a hodnotového systému skupiny**. Normy a hodnoty, jenž náleží dané společnosti, spojuje její členy, kteří se těmito pravidly a hodnotami řídí. Řezáč (1998) k této problematice udává, že *„skupinové normy jsou takovým systémem pravidel, který zajišťuje co možná nejplynulejší průběh společných aktivit ve skupině a nekonfliktní fungování vzájemných vztahů. Skupinové normy pramení z cílů a hodnot skupiny“*.

Skupinové normy mají mnoho dělení, převážně jsou ale buď formální nebo neformální, přijaté nebo vlastní, či souhlasí nebo naopak nesouhlasí s normami danými společenstvím širším. Ve skautském oddíle jde pak o skautské zákony, které představují formální část a o hodnoty, které jsou vlastní každému oddílu a vycházejí z jeho specifičnosti.

A v neposlední řadě má dle Petruska také každá skupina vytvořený svůj vlastní systém **sankcí**. Jedná se buď o odměny či tresty, kterými se skupina snaží posílit dodržování norem skupině vlastních. Ve skautingu většinou používáme bodový systém. Ten ale zdaleka není tak úspěšný, jako systémy výchovy a sebevýchovy, stávících na základních principech této výchovy, které by měly vést k pozitivním změnám spíše po morální než materiální stránce.

Zjistili jsme tedy, že pokud budeme skautský oddíl definovat jako sociální skupinu, budeme ho definovat správně.

4.2 Skautský oddíl a jeho činnost

Po předchozí pokapitole je tedy nesporné, že jednotky, které skauting pro svou činnost využívá, tedy skautské oddíly, jsou sociálními skupinami. Co vlastně ale skautský oddíl představuje? O co se v něm jedná a co se v něm děje?

Skautský oddíl je pro skauting základní výchovnou jednotkou. „*Oddíl je základní výchovnou jednotkou Junáka. Je to základní kámen uplatňování výchovného vlivu činovníků na mladší členy, je to nejdůležitější článek přenášení idejí skautingu na mladší členy. Funkce oddílového vůdce je naprosto výlučná, protože dobrý vůdce by měl být nejen vzorem a oporou pro ty, které vede, ale měl by být celoživotním měřítkem všem, které vedl*“ (Cvrček, 2000, s. 7).

Jak jsme již výše zmínili, oddíl tvoří vůdce a členové. Ti všichni se neustále podílejí na tvorbě programu (i přesto, že je za něj ve vši míře zodpovědný pouze vůdce oddílu), který by je měl naplňovat a zároveň zajišťovat, aby se docílilo žádoucího dosažení výchovných cílů, které skauting má. Ve skautském oddíle je program velice pestrý. V každém oddíle je také k tvorbě programu přistupováno specifickým přístupem, a proto žádný oddíl není zcela stejný.

Podíváme-li se na skautský oddíl opět jako na sociální skupinu, usoudíme, že patří mezi malé sociální skupiny, a to právě proto, že malá skupina se vyznačuje počtem 2 – 40 členů; skautský oddíl jich většinou mívá okolo 15 – 30. Skupiny, jenž mívají tento počet, mají svůj specifický význam, což zmiňuje i Řezáč (1998, s. 191) : „*Malá sociální skupina je příznačná tím, že vzájemné vztahy mezi jejími členy jsou bezprostřední (tj. nezprostředkované, „tváří v tvář“). Malá sociální skupina má z hlediska socializace zvláštní význam, protože jde o prostředí s vysokou intimitou vztahů a proto i ovlivnění skupinou je zásadní*“.

Oddíl, jako malá sociální skupina, tedy podle výše zmíněného, plní výchovnou funkci, s velmi pečlivě připravovaným a propracovaným programem. Díky vzorům, které si sebou všechny oddíly nesou již od dob E.T. Setona nebo R. B. Powella, se v přípravě vydatného programu spoléhají na přírodu a v plné míře ji využívají. Když během prázdnin dochází k celoročnímu vyvrcholení oddílové práce, mají právě fyzická námaha, nutnost odvahy a společně strávený čas v přírodě, svou nezastupitelnou výchovnou funkci. Oddíl tvoří prostředí, které v sobě skrývá spoustu očekávání, různých výzev a všemožných nástrah a tlaků. I přesto, nebo právě díky tomu, tak pobízí své členy k odhalování nejrůznějších tajemství, k nadosobnímu směřování a chápání života jako cesty, která vede k dosažení kvalitně a plnohodnotně prožitého života, díky tomu, že nás již v raném věku naučí, co je v životě důležité. Tato funkce, jež je skautským oddílům vlastní, v dnešním multikulturním světě, plném médií a institucí, pomáhá svým členům zažít něco autentického, čímž získají nezpochybnitelnou životní zkušenost.

Skautský rok sebou přináší nemalé množství činností, které lze vykonávat. Pokud pomineme již výše zmiňované pravidelné aktivity, jako jsou družinové a oddílové schůzky, výpravy, či tábory, zjistíme, že program skautských oddílů tvoří i dobročinné akce, návštěvy kulturních zařízení, jako jsou kina, koncerty či divadla, skautské závody a turnaje, brigády, městské celostátní či mezinárodní akce, které ale všechny bývají jednorázové. Všechny tyto činnosti většinou bývají hlubokým emotivním zážitkem. U táborů, které jsou vyvrcholením celého skautského roku je tento zážitek ještě o to posilněn, že trvá několik týdnů, a děti a mladí lidé, mohou zažívat neustálý pocit dobrodružství. V těchto dobrodružstvích získávají dovednosti a zkušenosti, poznávají sebe sama i lidi ve svém bezprostředním okolí, a to ve všech možných situacích, které mohou nastat.

Voňavková a kol. (2005, s. 23-25) podotýká, že vůdci oddílu, je k nápomoci při vedení svých členů, umožněno používat hned několik nástrojů. Jedním z nich je skautská stezka, kterou každý skaut po vstupu do oddílu musí splnit. Tato stezka tvoří základní stavení kameny oddílového programu. Vůdce by pak měl sledovat, co vše dítěti jde, a co naopak ne, aby nedošlo k demotivaci.

Nejdůležitějšího ze všeho je, aby činnost ve skautském oddíle, byla zábavná, podnětná a inovativní. Jenom tak, může tato aktivita přispívat k rozvoji osobnosti a sebemotivaci. Pakliže jde o motivaci, z velké míry ji zajišťuje sám vedoucí oddílu. Prvotně ale motivuje sám skautský systém, že vše, co se děje v oddíle, má být ku prospěchu všem, a ne jen jedinci. Jakýkoliv, byť malý úspěch, který dítě zaznamená během svého působení ve skautském oddíle, je pak pro každého jednotlivého člena, velmi důležitým krokem, nejen na cestě skautingu, ale také na cestě životní.

4.3 Formy skautských oddílů a rozdělení dle věkových kategorií

Již několikrát bylo v této kapitole zmíněno, že každý oddíl je specifický. Oddíly se rozlišují nejen tím, zda jde o skauty vodní či pozemské, ale také tím, zda je navštěvují chlapani či děvčata. V neposlední řadě se skautské oddíly rozlišují podle věkových kategorií. Dle Břicháčka (2003) je výchova ve skautingu postupný systém, který probíhá od mladšího školního věku, až po vytváření sebevýchovy v dospívání.

V první řadě se zaměříme na rozdělení skautů, typické např. právě pro Českou republiku a její organizaci Junák – svaz skautů a skautek ČR. Zde se skauti rozdělují do oddílů podle svých zájmů. Velký výběr ovšem nečekejme. Jedná se o dva typy oddílů – o skauty suchozemské, kteří se vyznačují svou béžovou barvou kroje a pak o skauty vodní, kteří mají barvu kroje modrou. Programová náplň těchto dvou typů oddílů se v zásadě neliší. Suchozemským skautům, narozdíl od těch vodních, chybí vodácké znalosti. Druhým rozdílem je skutečnost, že vodní skauti tráví letní tábory většinou sjížděním řek, kdežto suchozemští skauti si naopak pro své táborové aktivity vybírají spíše výše položené tábořiště v zalesněných oblastech.

Druhé základní dělení je ovlivněno pohlavím, jak lze nalézt ve Stanovách Junáka (2001, online, s. 3). V tomto ohledu mohou být oddíly pouze chlapecké, pouze dívčí anebo pak také oddíly koedukované, kdy oddíl tvoří členové obou pohlaví. Těchto oddílů je ale v České republice nejméně.

Pokud k druhému dělení přidáme i dělení dle věkových kategorií, dostaneme nemálo možností, jak oddíly rozčlenit. „*Skautská metoda byla původně zaměřena na mládež ve věku 12 až 16 let. Postupně bylo potřeba rozšířit program i pro další věkové kategorie*“ (Šantora, 2006, s. 6).

Oddíly, jejichž členové jsou mladší šesti let, se věnují pouze těmto dětem – tedy dětem **předškolního věku**. Činnost těchto oddílů není náročná, děti si se svým vůdcem spíše kreslí, chodí na procházky, zpívají a čtou. V této kategorii ještě nefunguje družinový systém, velkou výhodou ale je, že si skauting může své členy zajistit brzy.

Další kategorii tvoří věková kategorie 6 – 11 let, tedy kategorie **vlčat a světlušek**, kdy vlčata jsou chlapci a světlušky děvčata. Zde hlavní náplň činnosti tvoří hra, v jakékoliv její formě a dbá se zde na pestrost programu. Družinový systém se objevuje pouze v náznacích.

Většinou největší kategorii tvoří **skauti a skautky**, kteří bývají ve věku 11 – 14 let. Tato věková kategorie je opět velmi důležitá, tentokrát ale z toho důvodu, že pro obojí pohlaví platí postupné se odputování od rodiny a naopak mnohem větší tendence trávit čas se svými vrstevníky. Teprve zde získává družinový systém svou výchovnou moc a lze jej začít uplatňovat.

Po skupině skautů a skautek, nastupuje skupina roverů a rangers. Zde bývají mladí lidé ve věku od 15 do 21 let, i více. Toto věkové ohraničení se ale může dále dělit na postupně (15-18, 19-21, atd.). Vedoucí oddílu má zase o něco složitější úlohu. Mladý člověk v tomto období hledá sám sebe a může tedy docházet jak k citovým, tak k myšlenkovým krizím. Velkou pomocí je prožívání těchto pocitů ve skupině.

Pomalu se dostáváme ke kategorii **vůdců a vůdkyň**, která také může začínat již v 18-ti letech. Nejdůležitější v této kategorii, je se neustále snažit zlepšovat a vzdělávat.

V neposlední řadě máme ještě kategorii oldskautů, kteří se můžou a nemusí zapojovat do pravidelného dění skautských středisek. Věk oldskautů je většinou důchodový. Jejich úkolem je pomáhat mladým lidem a vést je k tomu, aby dál a co nejlépe, předávali své znalosti a zkušenosti mladším skautům. Důležitým výchovným prvkem je v tomto období právě sebevýchova.

Tyto věkové kategorie vznikly na základě názoru, že „základem činnosti je družina, která by se měla co nejvíce přiblížit dětské partě. Ta přirozeně vzniká z dětí, které k sobě mají blízko svými zájmy, potřebami a sociálním porozuměním. Přílišná blízkost (1 rok) nás připravuje o možnost učení se mladších od starších a velký věkový rozdíl (4-5 let) přináší nezáměr určité části družiny o program. A družina musí být schopna dosahovat výchovných cílů, přiměřených věku jejich členů. Široký věkový rozptyl s sebou přináší problém, kterým je přizpůsobování programu mladším, což není motivující pro starší a naopak“ (Šantora, 2006, s. 7).

Toto dělení dle věku můžeme přirovnat k dělení Břicháčka (1991, s. 86, 87), který proces výchovy a tvorby morálky dělí do podobných fází. Díky tomu můžeme konstatovat, že skauting velmi dobře využívá poznatků z vývojové psychologie. Tyto fáze jsou: **poslušnost**, která bývá v období 6 - 8 let; v tomto věku nedělá dětem problém dodržovat pravidla (i přesto, že nerozumí jejich významu), která jim nastavují jak rodiče, tak učitelé, či jiní dospělí, kteří se starají o jeho výchovu a vzdělávání. V druhé fázi, která navazuje a končí okolo 10. roku dítěte, jsou upřednostňovány jeho **vlastní potřeby**, které se snaží prosazovat. Poté, okolo 11 - 12 let, přichází fáze **hodných dětí**, které se snaží respektovat nastavený řád, nejčastěji kvůli kladnému ohodnocení a pochvale. Čtvrtá fáze se pak nazývá obdobím **řádu či zákonu**, trvá přibližně do 13. roku. V tomto věku děti opět ctí pravidla, tentokrát ale právě proto, že rozumí jejich významu. Fáze **ideálu** se objevuje v období puberty, kdy pakliže jsou děti dobře vedeny, ztotožní se s pravidly a začnou je přijímat za svá vlastní a respektují je. Poslední, šestá fáze, pak nastupuje v období adolescence, kdy má jedinec už normy a hodnoty zvnitřněné a sám se snaží o jejich nejlepší dodržování.

Po srovnání obou dělení si uvědomujeme, že výchova ve skautském oddíle má snahu, aby pomáhala k rozvoji celé osobnosti jedince, i přesto, že se během období dětství a adolescence, kdy se dá mladý člověk nejlépe „formovat“, velmi rychle střídají chvíle, kdy na jedné straně dochází k bouřlivému rozvoji v oblasti jedné, zatímco v oblasti druhé výkonnost rapidně klesá. Oddíl by si měl tyto zákonitosti uvědomovat a své členy podporovat

Různé formy skautských oddílů a také rozdělení do oddílů dle věku, mají dopomoci každému mladému člověku, aby vnímal sebe sama jako součást celku a poznal pocit sounáležitosti ke skupině, což je pro život každého jedince velmi důležité. Mladý člověk se tedy ve svém oddílu, v každém věku, setkává hlavně se svými vrstevníky. Mladí lidé tak vstupují do vzájemného kontaktu a snaží se na sebe navzájem smysluplně působit. Svou funkci pak skautský oddíl splní ve chvíli, kdy jej člen opouští s kladným postojem k životu a společnosti, má zdravé sebevědomí a umí se k sobě i ostatním chovat zodpovědně. Zároveň by si ale měl uvědomovat, že se musí sám snažit nadále rozvíjet a zdokonalovat. Je třeba také podotknout, že členem oddílu by měl být mladý člověk alespoň do období adolescence, jinak je málo pravděpodobné, že se dosáhne konečných výchovných skautských cílů.

4.4 Výhody a možná úskalí výchovy ve skupině

Je přirozenou touhou mladých lidí, družít se do skupin. Pokud se podíváme na skautský oddíl jako celek, tvoří jej několik menších skupinek (družinek) a dospělí vedoucí, kteří zajišťují plynulý a bezproblémový chod a vedou děti k žádaným postojům a typům jednání, jenž se právě v malých družinkách projevují. Základem výchovy ve skupině, v našem případě skautském oddíle, je naučit jednotlivce respektovat ostatní a dbát na dobro celé skupiny, stejně jako naučit skupinu dbát na potřeby každého jejího člena.

Skautský oddíl je dále charakteristický tím, že v něm dochází k vzájemné komunikaci a interakci a role v něm jsou stabilní a předem dané. *„obsah i dělba činnosti ve skupině tvoří relativně uspořádaný celek-systém. ... Vztahy mezi jedinci jsou významně ovlivňovány skupinovou ideologií nebo tradicí. Tyto skupiny jsou obvykle produktem delšího vývoje, mají tedy svou historii“* (Řezáč, 1998, s. 188).

Členové skautských oddílů díky těmto rolím jednodušeji respektují normy a pravidla, života a práce ve skupině, a dbají na dosažení společných cílů.

Podle Řezáče (1998, s. 158) tkví význam sociálních skupin hned v několika stěžejních bodech. Za prvé jedinci pomáhá, umět se vyrovnat s makrosociálním prostředím, které na něj působí. Za druhé skupiny ve velké míře ovlivňují jedincovu individuální výkonnost, a to jak v kladném, tak v negativním směru. V dalším bodě se Řezáč zmiňuje o formativním vlivu, který má skupina na každého jejího člena a v neposlední řadě, v bodě čtvrtém, hovoří o posilování sociální identity jedince a o uspokojování základních lidských potřeb, jako jsou potřeby sounáležitosti, seberealizace, akceptace ostatními či pocitu uznání.

Vlivem dynamiky, která je skupinám vlastní, také logicky dochází k vytváření sociálních vazeb a ke vzniku osobností, které mají tendence vést ostatní. Z toho důvodu pak vznikají menší skupinky a od vůdce oddílu se pak očekává, že bude brát ohled na to, aby společně v družinkách fungovali lidé, kteří spolu vychází, ale zároveň i na to, aby nikdo nezůstal na okraji skupiny. Na druhou stranu může ale dojít k deindividualizaci, což je „*pocit ztráty osobní identity, většinou na základě splynutí se skupinou*“ (Řezáč, 1998, s. 258).

Možným rizikem skupinového života, dle Švece (2006), se také může stát skupinový tlak. Mladí lidé jsou velmi ovlivnitelní a rádi „táhnou za jeden provaz“. V jiném slova smyslu, tedy vlastně velmi jednoduše přebírají názory, postoje a hodnoty, které jim skupina předkládá. Tento fakt může mít pozitivní vliv, kdy členové přijmou kladné normy a pozitivní vzory chování. Na druhé straně může působit negativně a vést k přizpůsobivosti skupině, která nepodporuje tvůrčí vlastnosti jedince či dokonce vyústit v manipulaci jedince skupinou. S tímto názorem se také velmi blízce pojí konformita skupinového života. „*Konformismus je přizpůsobování se a podléhání tlaku skupiny na chování, jednání, myšlení a prožívání jednotlivého člena skupiny*“ (Kučera, 2005, online). Dalším možným rizikem, které se může ve skupině objevit, je lenost skupiny. „*Skupinová lenost spočívá v tom, že lidé polevuji ve svém pracovním nasazení, když si uvědomí, že výsledek závisí i na ostatních členech skupiny. Tento negativní tlak skupiny může způsobit, že lidé snižují svůj výkon, i když to může být v rozporu s jejich vlastními přesvědčeními*“ (Bělohlávek, 2008, s. 15).

Ze všeho výše napsaného vyplývá, že život ve skupině je pro mladého člověka velmi zásadní, a to nejen díky družinkám, které fungují jako malé společenství, ale právě díky jedincově fungování ve skupinovém oddílovém životě. Je velmi důležité uvědomit si, že jedinec se uvnitř skupiny, která je pro okolní svět téměř anonymní, chová zcela jinak, než by se choval v jiné skupině nebo sám. Díky interakcím a vztahům, které ve skupině přirozeně vznikají, se rozvíjí u každého člena skutečný smysl pro život ve skupině a je schopný přijímat společnost se všemi jejími klady a zápory a je připraven na život v ní.

4.5 Dílčí závěr

V poslední kapitole teoretické části, jsme se zabývali oddílem, jako sociální skupinou a základní výchovnou jednotkou skautského hnutí. Nastínili jsme jeho nezastupitelnou úlohu v celém výchovném systému Junáka. Oddíl, který splňuje funkci malé sociální skupiny, která je pro mladého člověka nezastupitelná, se dál dělí do družin, kdy se malé skupinky dětí, vrstevnického věku, navzájem ovlivňují a vychovávají.

Velmi dobře jeho funkci vystihl režisér Jiří Menzel (Skautská křižovatka, 2011, online), který byl také aktivním členem Junáka - „*Všeobecně se má za to, že skauting vychovává mladé duše k úctě k přírodě, k šetrnosti k životnímu prostředí, naučí samostatnosti. Je to pravda, ale působení skautingu je mnohem širší. Povzbuzovalo dnes často zapomínané vědomí, že člověk není na světě sám, ale je ve své obci spoluičasten, závislý na ostatních a zodpovědný za ostatní. Silný chrání slabého – bylo jedno ze skautských hesel. Věrnost byla zdůrazňovanou ctností. S tím taky souvisí, že ve skautu jsem se setkal velmi silně s pojmem vlastenectví a pocitem příslušnosti k národu. Není náhodou, že do zahraničního odboje za války odešlo tolik lidí vychovaných skautingem.*“

Význam skautských oddílů tedy snad tkví v tom, že se děti nechají samotné, bez rodičů a v přírodě, kdy jsou podmínky mnohdy drsnější, než jaké děti zažívají ve škole. Nejdůležitější ze všeho je, že se děti naučí samy myslet, spoléhat na sebe, postarat se o sebe samotné a umí se postarat i o ostatní členy své skupiny, a to vše pod vedením lidí, kterým záleží na nejlepším všestranném rozvoji každého svého člena.

5 Skladba skautských táborových programů

Z teoretické části nám vyplývá, že pro každého skautského vedoucího je velmi nelehký úkol, vytvořit programovou náplň táborů tak, aby se shodovala se skautským posláním a zároveň pomáhala dojít ke skautským výchovným cílům. Jelikož je letní tábor vyvrcholením skautského roku, rozhodla jsem se v praktické části zanalyzovat vybrané celotáborové etapové programy, jenž jsou volně přístupné na internetu a může je využít každý, kdo pořádá letní tábory. Pro tuto práci jsem zvolila ty, které si pro své tábory, vybral koedukovaný skautský oddíl, Těšínská Pětka. Tyto tábory jsem zároveň pozorovala, abych zjistila, zda celoetapové hry splňují požadavky na, po všech stranách vyrovnané a hodnotné, trávení volného času.

5.1 Popis pozorovaných programů na skautských táborech

Při přípravě každého z táborů je nejtěžší vymyslet vhodné téma tábora, tedy výběr celotáborové etapové hry, která tvoří podstatnou část atmosféry tábora. Není až tak důležité o jaké téma půjde – na první pohled, toto téma, nemusí se skautskou tematikou souviset. Je také velmi důležité dbát na to, aby byl táborový program tvořen s ohledem na výchovné cíle organizace a aby zároveň děti program bavil - musí být tedy aktuální a přiměřený věku účastníků. Aby se skautské posláním projevilo v programu tábora, závisí na vedoucím a oddílové radě, kteří by měli být kompetentní si, jakékoliv téma přizpůsobit ke svým potřebám. Je také třeba uvažovat nad tím, že většina dětí na tábory jezdí pravidelně, proto je vhodné, aby se programy rok od roku lišily.

Jestli je něco společné všem táborem, pak to je nutnost existence táborových řádů (příloha č. 1), které pomáhají k dodržování disciplíny na táborech a zároveň zajišťují fungování rolí a pozic členů oddílu. Oddíl Těšínská Pětka používal na všech táborech jen jeden, který se osvědčil. Táborový řád zajišťuje, aby jak nezletilí účastníci, tak vedoucí a jiní dospělí, dodržovali určitá pravidla, která jsou pro všechny stejná. S těmito pravidly vedoucí seznamoval všechny účastníky první táborový den. Společně se seznámením s táborovými pravidly probíhala diskuze, kde každý mohl projevit svá přání, týkající se průběhu tábora. Následně se děti seznámily s denním režimem (příloha č. 2), který se také, až na výjimečné případy (celodenní výprava), za celou dobu, nezměnil.

Není vhodné při přípravě, atraktivní programové náplně tábora, cokoliiv podcenit. Je třeba umět využít přírodu jako výchovné prostředí. Různorodost přírodního prostředí na děti intenzivně působí a pomáhá k rozvoji jejich postojů, dovedností i pozitivních návyků, jenž ve škole a jejím prostředí předat nejdu. Skautské tábory se připravují formou spolupráce členů oddílové rady. Tato příprava může být dobrá ale pouze tehdy, když si členové vedoucího týmu, stanoví stejné cíle. Protože u skautských táborů neexistuje žádná předem daná forma, jak při jeho přípravě postupovat, je to práce velmi složitá a většinou si každý vedoucí výchovnou koncepci tábora, tvoří sám, na základě předchozích zkušeností.

Na táboře probíhají jak **oddílové aktivity**, tak ty **táborové**. Mezi oddílové aktivity se počítají ty, kdy se oddíl věnuje programu, který mu je, dle symbolického rámce organizace, nejbližší. Družiny i oddíl mohou pracovat společně, program také může probíhat v jednotlivcích. Jedná se např. o tvorbu družinových triček, stopování, učení práce s mapou a busolou, učení práce s ohněm, procvičování první pomoci, aj. V těchto aktivitách se většinou rozvíjí individualita jedince. Během těchto aktivit mají družinová rádci i vedoucí nejvíce času dětem vysvětlit vše, co je zajímá a zároveň je naučit, co nejvíce dovedností, které během svého celoročního programu využívají. U táborových činností je už pak vyžadována aktivita všech účastníků – jde jak o celotáborovou etapovou hru, tak různé výlety, exkurze, skautské nástupy, společné stravování, aj.

Jelikož se tábora účastní velké množství „povah“ a každá z nich, by si měla, v táborovém programu, umět najít to, co jeho samotného baví nejvíce, táborový program by měl být pestře sestaven. Nejvhodnější dělení na jednotlivé skupiny činností, popisuje Franz a kol. (2007). Jde o činnosti kulturní, psychologické, tvůrčí, fyzické a sociální. Tyto aktivity se navzájem prolínají a v každé činnosti lze nalézt více aspektů.

Kulturní aktivity se na táborech objevují v podobě výletů, táborových ohňů, dramatických večerů, exkurzí či předem domluvených návštěv specialistů z různých oborů. Tyto činnosti se zařazují do táborového programu, hlavně díky své schopnosti oživit pravidelný táborový režim dne. Zároveň také pomáhají k obnovení psychických i fyzických sil všech účastníků.

Sociální aktivity zařazujeme proto, aby členové mohli společně komunikovat a vzájemně na sebe působit. Tyto aktivity většinou spadají pod práci vedoucího oddílu, který se snaží děti vést k vzájemné úctě, spolupráci a podpoře žádoucích a dobrých vztahů. Na skautských táborech jde především o posezení u táborového ohně, ranní a večerní nástupy, obřady – skautský slib, nováčkovský křest, aj. **Psychologické aktivity** jsou takové, kdy se přímo pracuje s psychologii členů oddílu, ale také veškeré hodnocení úkolů, her a jiných aktivit či vzájemné diskuze. Patří sem také psychologické hry, které mohou všem členům poskytnout velmi cenné informace o ostatních i o průběhu tábora. **Tvůrčí aktivity** pak mají na táborech kompenzovat psychickou i fyzickou zátěž. Tvůrčí aktivity se samozřejmě vyskytovaly ve všech částech programu, jelikož děti musely samy přemýšlet a hodnotit situace tak, aby zvládly zadané úkoly. Pokud ale mluvíme o tvůrčích činnostech samotných, v oddíle Těšínská Pětka je většinou zajišťovali družinovní rádci. Jednalo se většinou o výrobu upomínkových předmětů, jako jsou trička, kroniky, výzdoba stanů a srubu, příprava táborového kruhu, oddílové nástěnky, aj. Poslední skupinou jsou **fyzické aktivity**, které tvoří většinu programové náplně táborů. Tyto aktivity se soustředí na kompenzování nedostatečného pohybu dětí, během celého roku. Pohybové aktivity mají různé formy – od běžeckých závodů, sportovní turnajů, kolektivních sportů, výletů, lezeckých aktivit, her samotných, po aktivní pracovní činnosti, jako je stavba tábora, příprava dřeva, úklid stanů a tábořiště, aj. Poslední aktivitou, která spojuje celý táborový program, je **hra**.

Etapová hra je specifickou činností, kterou se budu zabývat v této praktické části. Každá etapová hra je prokládaná příběhem, který spojuje její jednotlivé etapy. Tento příběh by neměl být příliš komplikovaný, aby neodrazoval od celkového pochopení jednotlivých etap. V etapových hrách, proti sobě stojí družinky a díky tomu se prohlubuje spolupráce, mezi členy družin a zdravá soutěživost, mezi všemi účastníky tábora. Co se **etapové hry** týče, ta by nikdy neměla být samoučelná a měla by sloužit vyšším cílům, a proto musí splňovat náročné kritéria. Jedním z nich je právě její účelnost – lze využít pro naše výchovné cíle, díky příběhu, který dokáže děti motivovat. Dalším kritériem je naukový obsah. Etapová hra by také měla děti všestranně rozvíjet – tzn., že by měla posilovat jejich obratnost, vytrvalost, tělesné zdatnosti, rychlost a sílu. Pokud etapová hra splní tyto základní kritéria, tak formou, která je dětem a mladým lidem nejbližší, obhájí svůj výchovný záměr a dopomůže ke zlepšení a upevnění pozitivních a očekávaných charakterových vlastností všech jejich „hráčů“.

5.2 Cíle výzkumu

Cílem každého skautského tábora je vést děti k samostatnosti v souladu se skautskými ideály. Jak etapová hra, tak ostatní program, mají být vytvořeny tak, aby všem účastníkům poskytovaly výzvy, jež rozvíjejí jejich dovednosti a schopnosti. Etapová hra, která bývá hlavní náplní tábora, bývá samotná dost programově pestrá, v dalším programu se pak zařazují různé výlety spojené s poznáváním kulturních a přírodních památek v okolí tábořiště, učení zálesáckým a tábornickým znalostem (práce s buzolou, orientace na mapě, uzlování, první pomoc, netradiční sporty, netradiční a psychologické hry, rukodělné činnosti, aj. Pakliže jde o celkový program tábora, na celém jeho chodu se podílejí všichni, a to ať už jde o stavbu tábořiště, přípravu dřeva, pomoc v kuchyni, či jiné pomocné práce, které jsou potřeba.

Hlavním cílem této praktické části bude vyhodnotit obsahovou náplň táborových aktivit, které jsou v metodických příručkách k etapovým hrám a zjistit, zda-li jsou tyto materiály využitelné pro skautskou výchovnou metodu a dosažení skautských výchovných cílů. Pro větší přehled se aktivity rozliší na tvůrčí, kulturní, fyzické, sociální a psychologické.

5.3 Reflexe výzkumu

Výhodou i nevýhodou, během výzkumu, pro mě byl fakt, že jsem sama, dlouhodobě působila ve skautském hnutí. Jako negativní stránku věci, vnímám to, že tato zkušenost mohla ovlivnit výzkum. Pozitivem naopak byla skutečnost, že jsem se díky těmto zkušenostem snáze orientovala v pojmech, symbolice, i hlavních cílech a posláních skautingu. Dále mi moje angažovanost ve skautském hnutí pomohla, mnohem snáze oslovit respondenty výzkumu, kteří se ke mně také chovali mnohem otevřeněji a důvěryhodněji, než-li k lidem, kteří se v cílech hnutí, neorientují. Během pozorování jsem ale i přesto, byla velmi opatrná, a to právě vzhledem k mnohým problematickým aspektům a spornosti, které mohou během pozorování nastat, a to, ať už jde o přehlednutí důležitého, či všimání si nepodstatného. Po celou dobu výzkumu jsem si také musela dávat pozor na to, aby se práce zabývala jen výzkumným problémem a nikam neodbočovala.

5.4 Výzkumné metody

Během šetření jsem postupovala tradičními fázemi. Šetření začalo studiem literatury týkající se skautingu a výchovy, následovalo sestavení teoretického rámce problematiky skautské výchovné metody, díky čemuž mi vyvstal výzkumný problém a s ním související výzkumné otázky. V další fázi jsem si zvolila metodu sběru dat, po které jsem zahájila analýzu zjištěného.

K výzkumu jsme použila kvalitativní metodu zúčastněného pozorování, kterou jsem doplnila o rozbor dokumentů v podobě metodických příruček k etapovým hrám. Využitím analýzy těchto dokumentů zjistíme, zda etapové hry splňují po obsahové stránce žádoucí kritéria, a to, zahrnutí všech aktivit – tvůrčích, fyzických, psychologických, sociálních a kulturních, které jsou velmi podstatné, pro všestranný rozvoj jedince. Pomocí skrytého zúčastněného pozorování, což je „*dlouhodobé, systematické a reflexivní sledování probíhajících aktivit přímo ve zkoumaném terénu*“ (Švaříček a kol. 2007, s. 143) se naopak dostaneme ke zcela novým a subjektivním závěrům o účinnosti skautské výchovné metody.

Při sběru dat během pozorování jsem použila pomůcek využívaných u terénního šetření – tedy zapisování aktuálních (v danou chvíli) postřehů a nápadů, hodnocení situací a dále také zaznamenávání na kameru a fotoaparát a v poslední fázi jsem využila táborových deníků. V první fázi pozorování jsem se snažila zaměřit na co nejvíce situací a jevů, které by vedly k co největšímu počtu souvislostí. V další fázi jsem již pozorování zúžila na jevy, které mě měly dovést k tomu, co je ve skautské výchovné metodě zásadní a ústřední, tedy to, co se opakuje. Pozorování bylo prováděno poslední tři tábory skautského oddílu Těšínská Pětka, než začalo docházet k opakování situací a daly se vyvodit závěry.

5.5 Výsledky rozboru metodických materiálů k táborovým programům

Díky barevného rozlišení v přílohách č. 3, 4, 5 a 6 v grafech, které k nim patří, jsme vyjádřili charakter všech aktivit, které by se podle metodických příruček na táborech měly uskutečnit. Stěžejním, pro analýzu toho, jak byly jednotlivé aktivity na táborech zastoupeny, nám byly metodiky k těmto etapovým hrám. Ze zkoumaného vzorku čtyř dokumentů nám vyplynulo, že u etapové hry Asterix a Obelix zcela chybělo objasnění výchovných cílů a u dalších tří, nebyly cíle formulovány srozumitelně, pakliže byly, působily vágním dojmem. Pokud se ale zaměříme na to, do jaké cílové kategorie tato literatura spadá, je pochopitelné a také prokazatelné, že tyto metodické příručky nemusí nutně obsahovat přesně dané výchovné cíle. Čtenářům, (v tomto případě táborovým vedoucím) by tyto metodiky měly přinášet spíše inspiraci. Je třeba také zdůraznit, že první zkoumaná celotáborová hra, tedy již zmiňovaný Asterix a Obelix byly na internetu k dostání v docela vágní podobě, nemusela obsahovat celý program, ale pouze jeho vybrané části, což pro hodnocení vybraných programů nemuselo být významné.

Po analýze dokumentů jsme také zjistili, že u prvního dokumentu (příloha č. 3) jsou výchovné aspekty jednotlivých aktivit téměř vyrovnané, psychologické aktivity jsou zastoupeny velmi málo. Dále také vidíme, že aktivity kulturní, v celotáborové hře, zahrnuty téměř nejsou, a pakliže jsou, tak minimálně a již na první pohled lze poznat, že hra má velmi málo variant. Během pozorování jsem ale došla k závěru, že díky svému složení a rozmanitosti byla celotáborová hra velmi dobře uchopitelná a dalo se k ní jednoduše domyslet jiné aktivity, které už ale publikace neposkytovala.

Díky výsledkům analýzy (příloha č. 4), můžeme druhou metodickou příručku považovat za velmi dobrou. Příručka je nejen plná her a aktivit, které krásně navazují na příběh, ale zároveň jsou výchovné aspekty této hry velmi dobře rozvrstveny. Po pozorování a srovnání s rokem 2009, musím konstatovat, že nejen po obsahové stránce, ale i po stránce praktického využití, je příručka s touto etapovou hrou velmi dobře zpracovaná a pro potřeby skautské výchovy kvalitně přizpůsobena a využitelná. Vedoucím se s materiálem velmi dobře pracovalo a nemuseli k etapové hře vymýšlet nic navíc.

Ve třetím analyzovaném dokumentu (příloha č. 5), stejně jako u analýzy dokumentu předchozího, i v tomto roce, vedení tábora narazilo na velmi kvalitní zpracování celotáborové hry, která nejen, že měla několik možností výběru, ale zároveň, se její autoři jako první, zabývali ve větší míře také kulturními aktivitami, které ve své metodice zařazují, do rámcově představeného, možného sledu programu. Je také již z textu znatelné, že aktivity jsou velmi vyrovnané a obsahová náplň velmi dobrá.

V poslední analýze (příloha č. 6) lze vyzorovat, že vedoucí oddílu po předchozích pozitivních zkušenostech, vsadili ve výběru metodické příručky, na počet etap. Ale ani ten nezachránil složení aktivit, které se ve hře měly objevit. Po rozboru metodického materiálu je na první pohled znatelné, že všechny aktivity jsou převážně tvůrčího charakteru, a hned v řadě za ním, charakteru fyzického, které ale s Egyptem mají společný jen motivační příběh, který se celou hrou prolíná. Po zjištění z analýzy, a to i bez výsledků pozorování, lze říci, že pro skautskou výchovnou metodu je tato hra nepřínosná. Děti nebavila a vedoucí museli často improvizovat a samostatně tvořit celé etapy, aby hra splňovala svůj výchovný cíl.

Pro skautskou výchovnou metodu byly tyto metodiky všechny přínosné, jelikož jejich hlavním cílem bylo inspirovat. Pokud ale máme vyzdvihnout ty metodické příručky, které splňovaly kritéria těch aktivit, které skauti při tvorbě programu upřednostňují, vyzdvihneme metodiky, která byly použity na tábore druhém a třetím, tedy přílohy č.4 a č.5.

5.6 Výsledky pozorování

Během tábora, roku 2009, byly nároky na vedoucího oddílu a ostatní dospělé, kteří se podíleli na tvorbě programu, nejnáročnější, a to z toho důvodu, že všichni organizovali skautský tábor poprvé. K hladkému průběhu však velmi dopomohl vhodný výběr táborové etapové hry (příloha č. 4), která i přesto, že zcela nespĺňovala všechny podstatné nároky, se dala velmi dobře propojit se skautskými ideály a děti velmi bavila.

V metodické příručce ke hře Asterix a Obelix tvořily fyzické aktivity největší podíl táborového programu a objevily se ve 12 etapách, hned další v řadě, byly aktivity sociální (7 etap) společně s tvůrčími, poté psychologická část her (4 etapy) a nejmenší podíl (1 etapa), měly aktivity kulturní. Pokud cíle hry, popsané v příručce, srovnáme s výsledky pozorování, hra byla dobře zvolena. Díky relativně dobré formální a obsahové stránce materiálu, se dala hra dobře uchopit i v praxi. Pokud k ní bylo třeba něco domyslet, nebylo to díky motivačním příběhům a cíli hry, společně s cíli skautskými, složité. Pozorováním jsem také zjistila, že mladí vedoucí si její využitelnosti velmi cenili, jelikož ještě neměli mnoho zkušeností na to, aby zvládli improvizovat, tak, jako třeba v roce 2012.

V roce 2010 bylo na táboře o čtyři účastníky méně, což také vedlo ke sníženému počtu družinek, jelikož oddíl neměl dost věkově a psychicky zralých družinových rádců, kteří by byli schopni se o družinku postarat. I přes tuto zásadní změnu, kterou skauti z počátku nesli s velkou nelibostí, byla příprava táborového programu pro všechny jednodušší, jelikož už táborová rada i členové, znali prostředí tábořiště a věděli o možnostech, které šly v jeho okolí využít. Program se také tvořil mnohem lépe už z toho důvodu, že děti, mladí lidé a vedoucí se znali nejen z celoroční činnosti, jak tomu bylo v roce 2009, ale již spolu jeden tábor absolvovali. V tomto roce také jeli dva „neskauti“, kteří se zapojením se, až na typicky zálesacké a skautské dovednosti (vázaní uzlů, morseovka, šifry, apod), neměli problém se začlenit. Naopak byli motivováni naučit se co nejvíc. Skauti si zase díky tomu uvědomili svou výjimečnost, kterou však ale nedávali znát, naopak se nenásilně snažili svým vrstevníkům pomoci.

I přesto, že fyzické aktivity stále zaujímaly největší místo v táborovém programu, poměr ostatních aktivit se, i když nijak výrazně, postupně stabilizoval a srovnával s ostatními. Díky znalosti prostředí byla další roky možnost podnikat více výletů a výprav do okolí (lánové centrum Mosty u Jablunkova, lanové centrum Ameryka, přehlídka výcviku policejních psů). Jelikož už také vedoucí znala své členy a rádce družin mnohem lépe, konalo se více samostatných výprav družinek, v rámci plnění etap celotáborové hry.

Dále bylo možné sledovat, že vedoucí postupně dávala mnohem větší volnost svým členům v organizačních věcech, tím pádem se vlastně děti a mladí lidé postupně, rok od roku, začali starat o chod tábora (příprava dřeva, práce v kuchyni, úklid tábořiště, vyzvedávání pečiva, noční hlídky pro všechny, bez výjimek z důvodu věku účastníků, příprava táborových ohňů, větší zainteresovanost během stavby tábora, apod.). Větší prostor byl také každý rok dán družinovým rádcům, kteří chystali svůj vlastní program, v závislosti na tom, co ostatní členy svých družin nestihli naučit přes rok, nebo podle toho, co si chtěli sami vyzkoušet, ale v podmínkách prostředí skautského střediska, jim toto nebylo umožněno. Díky tématickým zaměřením táborů a větší sepijatosti členů oddílů, také přibýlo tvůrčích aktivit, jelikož vznikaly družinové trička, výzdoba do klubovny, psaní družinových kronik a vznikla také první táborová kronika, kterou si členové psali sami.

Poprvé v roce 2011 vedoucí neumožnila rodičům možnost přijet na tábor, kdykoliv se jim zachtělo, ale vyhradila přesně čtyři hodiny, za celých 15 dní, kdy v sobotu dopoledne měli rodinní příslušníci dětí, příležitost, přijet se na tábor podívat. Ze zkušenosti po táboře 2010 věděla, že co se skautského tábora týče, rodiče jsou pro jeho výchovné cíle nežádaným elementem, narušujícím hladký průběh tábora. Také již na začátku třetího tábora, bylo možné sledovat pokles o zájem tvůrčích (rukodělných a výtvarných) činností a nárůst zájmu o aktivity sociální, psychologické a fyzické, což lze jednoduše vyvodit z rostoucího věku účastníků, kterými jsou stálí členové oddílů. Tyto tvůrčí aktivity pak vedoucí doplňovala do programu, čím dál tím méně, i když je ani jednou zcela nevynechala a snažila se je rozumně zařazovat do programu.

Poslední uskutečněný tábor, v roce 2012, měl nejvíce účastníků, a i přesto, že nešlo o markantní nárůst, hlavním problémem bylo zajištění stanových podsad, aby byly zachovány všechny vyhlášky a hygienické pravidla. Nakonec se situace vyřešila indiánskými tee-pee, kdy pak děvčata a vedoucí spali v podsadových stanech a chlapečci ve dvou tee-pee.

Další změnou, oproti předchozím letům, byl opět změněný stav družinek, kdy díky velkému množství chlapců, kteří v oddíle přibýli, vznikla samostatná družinka vlků. Až na tyto skutečnosti a velké nedostatky v celotáborové etapové hře, se tábor od těch minulých nijak zásadně nelišil.

Pokud se tedy ohlédneme za všemi čtyřmi tábory, zjistíme z výše uvedeného, že největší podíl měly na táborových programech aktivity fyzické, dále pak tvůrčí a podíl ostatních tří (sociální, psychologické a kulturní) se měnil nejčastěji, i když nijak závratně. Malý podíl psychologických aktivit, lze vyvodit z toho faktu, že skauti, jakožto sociální skupina, jsou neustále vedeni k tomu, aby byli na vše připraveni a již v mladém věku se zvládají chovat správně, dle norem, které vychází např. ze skautského zákona. Díky tomuto faktu odpadávaí nutnosti výchovných rozhovorů s členy, řešení problému ve skupině, aj. a psychologické aspekty programu, jsou pak zahrnuty povětšinou jen v etapách s psychologickým podtextem. Díky zúčastněného pozorování jsem také zjistila, že kulturní aktivity nemusí být v celotáborových hrách striktně začleněny, protože sám symbolický rámec skautingu, kulturní aktivity zahrnuje. Naopak velký podíl fyzických a tvůrčích aktivit vychází přímo ze skautského programu a skautských výchovných cílů.

5.6 Využitelnost dokumentů ve skautské výchovné metodě

Rozbor dokumentů a výsledky pozorování jsme porovnali, abychom zjistili, jak tyto hry na děti působily a zda opravdu splnily svůj výchovný plán a zajistily dětem všestranný rozvoj. Pokud jde pouze o analýzu metodických příruček, už z ní jsme zjistili, že ve dvou z nich byl poměr aktivit velmi nevyvážený. Převážně vedou fyzické aktivity, v druhé řadě pak aktivity tvůrčí. Co se počtu a zpracování etap týče, pro vedoucí byly programy vyhovující a pomáhaly zaplnit podstatnou část celkového programu, až na poslední zmiňovanou celotáborovou hru, která naprosto nesplňovala nároky, které jsou na celoetapovou hru, ve skautském systému, kladeny. Abychom ale vyzdvihli tu nejlepší a potvrdili spojitost mezi výchovným záměrem metodické příručky celotáborové hry se skautskými výchovnými principy, v přílohách č.7, č.8 a č.9 nalezneme fotografické záznamy, které byly pořízeny během zúčastněného pozorování, na táboře, kde byla hra využita. Pokud se zaměříme na programovou náplň, zatím uskutečněných táborů oddílu Těšínská Pětka, zjistíme, že rozdíly mezi jednotlivými tábory nebyly až tak zásadní. Mohlo to způsobit nejen to, že již na prvním táboře se přístup vedoucích k přípravě programu osvědčil a jeho skladba všem vyhovovala, ale také to, že jakožto skauti, se členové Těšínské Pětky, řídí hlavně symbolickým rámcem a metodami, které jsou pro skauting typické. Přesto se najde několik věcí, které bylo vhodné do budoucna pozměnit, či úplně přepracovat.

Závěr

Cílem této práce bylo, co nejlépe popsat skautské hnutí, jako možnost trávení volného času. V teoretické části jsem se snažila, co nejlépe popsat a vysvětlit důležité pojmy týkající se tématu, jako jsou např. poslání organizace, její výchovné metody, principy a ideály a jejich uplatnění v životě mladých lidí. Čtenář se v teoretické části také může blíže seznámit s pojmy „volný čas“ a „pedagogika volného času“, což by ho mělo vést k uvědomění si, že se nejedná o pojmy zanedbatelné. V teoretické části jsem se také snažila poukázat na nutnost vhodného výběru volnočasové aktivity pro děti a mladé lidi a skauting jsem čtenáři chtěla přiblížit, jako jednu z nepřeberného množství variant, při výběru mimoškolních aktivit.

K zjištění odpovědí, na mnou položené otázky Jaké jsou základní principy, na nichž organizace staví výchovu ve volném čase? Jak v reálu probíhá tato výchova? Existují doopravdy klady a přínosy, které tato výchova mladým lidem přináší? Mohou důležité životní hodnoty v mladém člověku zůstat i po tom, co organizaci opustí? Dopomáhají k získání těchto hodnot i celotáborové etapové hry?, jsem použila metodu zúčastněného pozorování a metodu analýzy již hotových metodických příruček. Výsledky obou metod jsem srovnávala a posuzovala.

Záměrem výzkumné části, pak bylo ověřit, zda celotáborové etapové hry, které jsou volně k dostání na trhu a ne jeden skautský vedoucí je používá k přípravě táborového programu, zahrnují žádoucí aspekty těchto her, které by měly mít výchovný charakter a měly by dítě a mladého člověka umět rozvíjet k všestrannosti. V této části jsem se snažila čtenáři přiblížit všechny faktory, které ovlivňují výchovu na skautských táborech, a to hlavně objasněním pojmů hra a celotáborová etapová hra. V rozboru těchto her, které se na táborech používají, jsem graficky rozlišila druhy aktivit, které jsou v metodikách nejvíce zastoupeny a posléze je porovnávala s poznatky, které vyplynuly z pozorování. Tyto srovnání by měly poskytnout nápady a postřehy ke zdokonalení těchto příruček tak, aby mohly být použity jako metodický materiál bez nedostatků, které obsahují.

Díky datům, jenž jsem získala během zúčastněného pozorování, jsem si mohla odpovědět na otázky, které pro tuto práci byly zásadní. Po čtyřech letních táborech, kde jsem mohla sledovat činnost skautského oddílu Těšínská Pětka, mohu tvrdit, že skauting sice staví na svých principech, ale právě ony jsou velmi důležitou cestou k tomu, aby mladým lidem ukázal správnou životní cestu.

I přesto, že výchova na táborech probíhá za odlišných a přísnějších podmínek, než jsme od dětských organizací zvyklí, i ti nejmladší členové Junáka – svazu skautů a skautek ČR, tyto pravidla bez větších problémů respektují a dokonce vyžadují jejich respektování, od lidí ostatních. Již tato skutečnost napovídá, že hodnoty, které skauting dětem předává, mohou být trvale udržitelné, jelikož učení se jim, je uskutečňováno velmi zajímavou a do detailů promyšlenou, výchovnou metodou, která se rozvíjí již přes sto let. Etapové hry, které skauti na táborech hrají, na každém táboře děti uměly motivovat k větším výkonům a pomocí hry se mladí lidé učili, nejen dovednostem. Etapová hra také vedla ke zdravému soupeření mezi družinami a přitom stmelovala celý oddíl.

A i přesto, že celotáborová hra plnila na táboře podstatnou funkci, nelze nezmínit, že hlavní výchovnou roli na táboře má vůdce oddílu, který je pro své členy, ve všech směrech nejdůležitější osobou na táboře, kterou vnímají jako morální příklad. Po výsledcích, kterých se mi dostalo, usuzuji, že možnou cestou, aby se celotáborové hry daly vybírat bez toho, aniž by měl vedoucí strach, zda splní všechny výchovné požadavky, které mají mít, by měla být lepší mezioddílová spolupráce skautských vedoucích a sdílení již přepracovaných a vylepšených programů.

Seznam použité literatury

Monografické zdroje:

- BADEN-POWELL, R. *Skauting pro chlapce*. 1.vyd. Praha : Junák – svaz skautů a skautek ČR, 2007. 300 s.
- BĚLOHLÁVEK, F. *Jak vést svůj tým*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1975-7.
- BŘICHÁČEK, V. *Poselství skautské výchovy*. Liberec: Skauting, 1991. ISBN 80-85421-02-X.
- BŘICHÁČEK, V. *Junák na přelomu století*. Praha: Junák- svaz skautů a skautek ČR, 2001. ISBN 80-86109-56-9.
- BŘICHÁČEK, V., RŮŽIČKA, V. *Pedagogika*. 1. vydání - dotisk. Praha : TDC Junáka, 2003. 39 s. ISBN 80-86109-36-4.
- CVRČEK, V. *Vedení oddílu*. Praha: TDC Junák, 2000. ISBN 80-86109-39-9.
- ČECH, T. *Škola a sociálně patologické symptomy v projevech žáků*. In STŘELEČEK, S. Studie z teorie a metodiky výchovy. Brno : MSD, 2002. ISBN 80-86633-00-4.
- HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: UK, 2003. ISBN 80-7290-128-1.
- HANKOVEC, M. *TA-MERI*. Brno : Mravenec. 1. vydání. 2004. 80-86560-74-0.
- HARTL, P., *Psychologický slovník*. Praha : Budka, 1994.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum : Základní metody a aplikace*. 1. vydání. Praha : Portál, 2005. 408s. ISBN 80-7367-040-2.
- HUBÁČEK, M. *Skautská stezka : 1. stupeň / příručka pro stupně zdatnosti*. Brno : Javor, 1996. ISBN 80-900948-9-9.
- JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. Brno: Paido, 1995. 95s. ISBN 80-85931-06-0.

- KOMENSKÝ, J. A. *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. Praha : Svoboda, 1992.
- KREJČÍ, O. *Hovory o demokracii a „sametové revoluci“*. Praha: Trio, 1991. 144 s.
- LINHARTOVÁ, D. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008. ISBN 978-80-7375-222-4
- NĚMEC, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 2002.
- PAŘÍZEK, V. *Obecná pedagogika*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1994.
- PÁVKOVÁ, J. a i. 1999. *Pedagogika volného času*. 1.vyd. Praha : Portál. 229 s. ISBN 80-7178-295-5.
- PÁVKOVÁ, J. a i. 2002. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál. 221 s. ISBN 80-7178-711-6.
- PLAJNER, R. *Úsvit českého junáctví*. Junácká edice, 1992. ISBN 80-85209-25 X.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 2. rozšířené a přepracované vydání. Praha : Portál, 1998. 328 s. ISBN 80-7178-252-1.
- Skauting. 1.vyd. Liberec : Skauting, 1995. 284 s. ISBN 80-85421-16-X.
- ŘEHÁK, B.: *Jak šel životem zakladatel československého junáctví Antonín Benjámín Svojsík*. Praha : Junácká edice, 1946.
- ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno : Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6 .
- ŘÍHA, J. *Léto s Bufalo Billem*. Brno : Mravenec, 1998. ISBN 80-85978-49-0.
- SPOUSTA, V. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Brno : MU, 1994. ISBN 80-210-1007-X.
- SVOJSÍK, A. B. *Základy Junáctví*. 3. nezměněné vydání. Praha: MERKUR, 1991. 724 s. ISBN 80-7032-001-X.

ŠIMÁNEK, J. *Skauting jeho podstata, význam a ethika*. 2. vyd. Praha: Rebcovo nakladatelství. 1946.

ŠOURKOVÁ, J. a kol. *Za bizony*. Brno : Mravenec. 2002. 80-86560-09-0.

ŠVAŘÍČEK, R.. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vydání. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VÁŽANSKÝ, M. *Volný čas a pedagogika zážitku*. 1. vyd. Brno: Vydavatelství MU, 1994. 64 s. ISBN 80-210-0428-2

VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. 2. rozš. vyd. Brno: Print-Typia, 2001.

VOŇAVKOVÁ, V. a kol. *Tichou poštou*. Praha: TDC Junák, 2005.

ZAJÍC, J. *Myšlenkové základy skautingu*. Praha: TDC Junák, 2000. ISBN 80-86109-40-2.

Noviny a články

FANDERLÍK, V. *Skautský svět*, roč. 47, č. 2., 2009, s. 25.

KUPKA, O. *Družinový systém u vlčat a světlušek*. *Skautský svět* : magazín pro skauty a jejich příznivce. 12.11.2008, 46, 5, s. 12-13. ISSN 1212-9070.

NOSEK, V. a kol: *Cestou k pramenům: historie skautingu v obrazech*. Speciál časopisu Skaut-Junák. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2000. ISBN 80-86109-02-X, ISSN 1211-5231.

ŠANTORA, R., *Skautský svět*, roč. 44, č. 3., 2006, s. 6.

Internetové zdroje:

KUČERA, Radek., & dcera. ABZ slovník cizích slov [online]. 2005 [cit. 2011-04-13]. Skupinový konformismus. Dostupné z WWW: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/skupinovy-konformismus>>.

Stanovy Junáka Vsetín : [s.n.], 21.10.2001 [cit. 2011-04-10]. Dostupné z WWW: <<http://krizovatka.skaut.cz/organizace/dokumenty/spisovna/detail-105/>>.

Stezka pro skautský věk In *Skautská křižovatka* [online]. [cit. 2009-03-23]. Dostupný z WWW: <<http://krizovatka.skaut.cz/novy-skautsky-program-3/stezka-pro-skautsky-vek/>>.

ŠVEC, Jakub. Týmová práce [online]. 2. vydání. 2006 [cit. 2011-04-05]. Dostupné z WWW: <www.odyssea.cz>.

Asterix a Obelix. *Táborové a etapové hry* [online]. 2007. [cit. 2013-04-16]. Dostupné z: <http://www.taborovehry.wz.cz/hry-ke-stazeni>

Tajgou. *Táborové a etapové hry* [online]. 2004. [cit. 2013-04-16]. Dostupné z: <http://www.taborovehry.wz.cz/hry-ke-stazeni>.

Seznam příloh

- 1...Táborový řád
- 2...Režim dne
- 3...Celotáborová etapová hra Asterix a Obelix
- 4...Celotáborová etapová hra Tajgou
- 5...Celotáborová etapová hra Za bizony aneb ze života indiánů + Léto s Buffalo Billem
- 6...Celotáborová etapová hra TA-MERI
- 7...Učení se aktivní činností
- 8...Sociální, kulturní a tvůrčí aktivity
- 9...Fyzické a psychologické aktivity

Přílohy

Příloha č. 1

TÁBOROVÝ ŘÁD

- 1) Je zakázáno opouštět tábor bez vědomí vedoucích.
- 2) Vstupovat do cizího stanu, nebo z něj cokoliv brát je dovoleno jen se souhlasem jeho obyvatel.
- 3) Do srubu a kuchyně je vstup povolen jen určeným osobám.
- 4) Oheň se rozdělává jen na určených místech. Je-li někde založen, musí být řádně uhašen a zahlazen.
- 5) Pitná voda se bere jen z určených zdrojů, na táboře jen z barelů. K pití se používá šťáva nebo čaj, pouze při lovu bobříků nebo orlích per je dovoleno pít čistou vodu z barelů.
- 6) Ve stanech se nesmí přechovávat zkazitelné jídlo, ulož je po dohodě do zásobovacího stanu, nebo se rozděl s kamarády.
- 7) Odpadky vždy pečlivě rozděluj na spalitelné, sklo, plasty, kovy a bio odpad.
- 8) Na mytí nádobí a čištění zubů používej vždy pitnou vodu z barelů.
- 9) Používej latríny ve dne i v noci – nechoď za stany či do nejbližšího křoví.
- 10) Dbej pokynů vedoucích a rádců.
- 11) Svěř se ihned s každou nesnází vedoucímu, zejména s potížemi zdravotními.
- 12) Pokud nemáš službu, platí pro tebe zákaz vstupu do kuchyně.
- 13) Dávej pozor, abys neztratil jediný hřebík, kvůli možnému poranění.
- 14) Napiš domů, alespoň jedenkrát týdně.
- 15) Od večerky do budíčku dodržuj noční klid. Nebav se se sousedem, neopouštěj stan, zbytečně nesviť.
- 16) Věnuj pečlivou práci pro celek, pracuješ pro sebe!
- 17) Náradí a sportovní potřeby půjčuje určená osoba. Vždy je vrať na původní místo.
- 18) Po návštěvě latríny a před každým jídlem si vždy umyj ruce mýdlem.
- 19) Po každém jídle si řádně umyj ešus.
- 20) V době trvání tábora je zakázáno, v prostoru tábora i mimo něj, kouřit, pít alkohol a užívat omamné a psychotropní látky. Porušení bodu 20 může být potrestáno vyloučením z tábora bez náhrady.

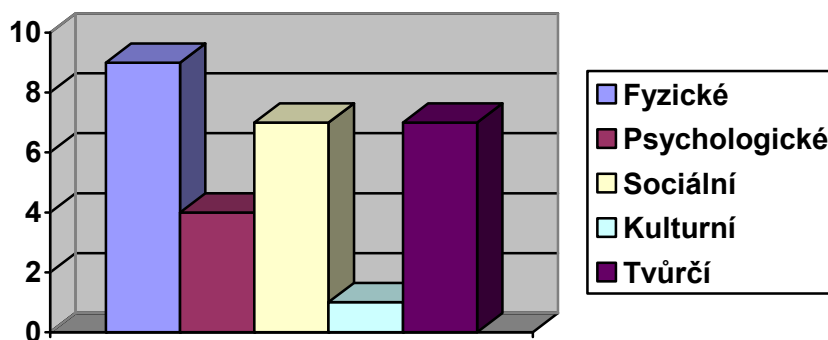

Režim dne

V **6:00** budila noční hlídka denní službu, která se postarala o vyzvednutí pečiva a zajištění potřebných věcí, které předcházely přípravě snídaně (příprava dřeva, vody na čaj, úklid v kuchyni a jídelně, aj.). V **7:00** byl budíček celého tábora a pět minut na to, následovala rozcvička, která trvala 25 minut. Od **7:30** probíhala ranní hygiena a úklid stanů. Přesně v **8:00** pak přišel čas pro ranní nástup, po kterém trvala kontrola a hodnocení pořádku ve stanech. Od **9:00** do **10:00** probíhal první dopolední program, po němž do **10:30** byl čas na svačinu. Po svačině, až do **12:30** byl čas na druhý dopolední program. Doba oběda nastala ve **12:30** a plynule přešla v odpolední klid a osobní volno, které končilo ve **14:30**, společně s začátkem prvního odpoledního programu. Ten byl v **16:00** přerušen svačinou a jako druhý odpolední program pokračoval od **16:30** do **18:30**. Čas k večeři byl vyhraněn v období od **18:30** do **19:15**, kdy začínal poslední denní program. Ve **20:15** měli účastníci čas k provedení osobní hygieny a ve **20:45** se pískal večerní nástup. Po jeho skončení byl prostor pro družinové rádce, kteří si připravili povídání nebo zpívání u táborového ohně nebo v dřevěném srubu. Ve **21:30** se svolala táborová rada, aby se domluvila na programu dalšího dne a ve **22:00** byl již čas k večerce. Od **23:00** do buzení další denní služby probíhaly noční hlídky, které měly za úkol hlídat tábořiště a v případě potřeby pomoci ostatním účastníkům s možnými komplikacemi (obavy z cesty na latrínu).

Celotáborová etapová hra Asterix a Obelix

Graf č. 1 - Zastoupení jednotlivých výchovných aspektů v metodické příručce

Srovnání - Použití hry v Dolní Lomné 2009

Věk dětí: 9 – 17 let

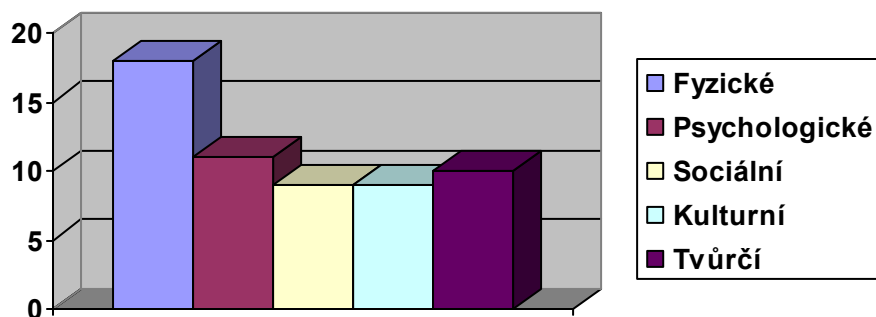
Délka trvání tábora: 12 dní

Počet etap: 13

Počet použitých etap: 13

Celotáborová etapová hra – Tajgou

Graf č. 2 - Zastoupení jednotlivých výchovných aspektů v metodické příručce

Srovnání – Použití hry v Dolní Lomné 2010

Věk dětí: 7 – 17 let

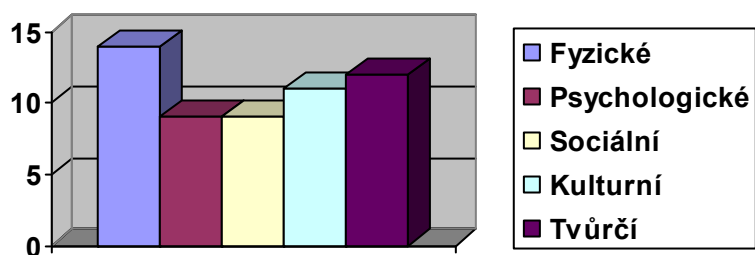
Délka trvání tábora: 15 dní

Počet etap: 34

Počet použitých etap: 24

Celotáborová etapová hra Za bizona aneb ze života indiánů + Léto s Buffalo Billem

Graf č. 3 - Zastoupení jednotlivých výchovných aspektů v metodické příručce

Srovnání obsahové analýzy se zúčastněným pozorováním – Použití hry v Dolní Lomné 2011

Věk dětí: 6 – 17 let

Délka trvání tábora: 13 dní

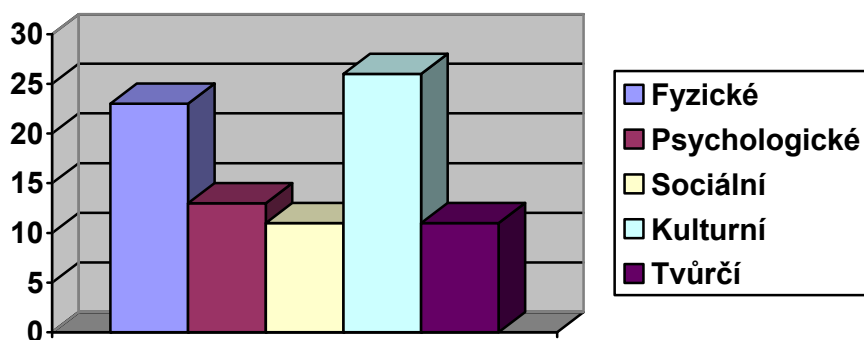
Počet etap: 28

Počet použitých etap: 35

Celotáborová etapová hra TA-MERI

Graf č. 4 - Zastoupení jednotlivých výchovných aspektů v metodické příručce

Srovnání obsahové analýzy se zúčastněným pozorováním – Použití hry v Dolní Lomné 2012

Věk dětí: 8 – 18 let

Délka trvání tábora: 15 dní

Počet etap: 62

Počet použitých etap: 21

Příloha č. 7 – Učení se aktivní činností

Příloha č. 8 – Sociální, kulturní a tvůrčí aktivity

Příloha č. 9 – Fyzické a psychologické aktivity

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Petra Hojdyszová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Miroslav Dopita, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Výchova ve volném čase na příkladu skautského oddílu - skautské principy, ideály, metody a jejich uplatňování ve výchově.
Název v angličtině:	Education during leisure time on the example of the Scout section - Scout principles, ideals, methods and their application in education.
Anotace práce:	Teoretická část práce se zabývá skautským hnutím, volným časem a výchovou ve volném čase. Nastiňuje se zde celá historie skautského hnutí a jeho poslání, cíle a ideály. V práci je také zmíněn význam sociálních skupin, které se v organizaci zákonitě tvoří. Praktická část pojednává o využití metodických příruček etapových her na skautských táborech.
Klíčová slova:	Výchova, volný čas, pedagogika volného času, skauting, skautská výchova, skautský oddíl, sociální skupina, hra, etapová hra, táborový program
Anotace v angličtině:	The theoretical part analyses Scouting, leisure and education during free time. It outlines the whole history of the Scouting, its mission, goals and ideals. This thesis also mentions the importance of social groups that are created within organization. The practical part deals with the use of methodological manuals of stage games in scout camps.
Klíčová slova v angličtině:	Education, leisure, leisure time pedagogy, scouting, scout education, scout section, social group, play, stage game, camp program
Rozsah práce:	62 s., (počet znaků 119066)
Jazyk práce:	Český jazyk